

Jaarverslag over de uitvoering 2011

Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013

Conform Verordening (EG) nr. 1698/2005 artikel 82 en Verordening (EG) nr. 1974/2006, Bijlage VII

2007

2008

2009

2010

2011

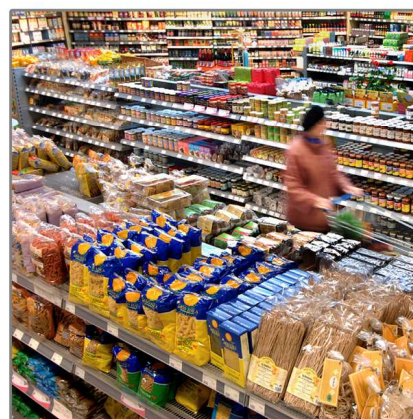
2012

2013

2014

2015

Auteur: Regiebureau POP
Datum: juni 2012

Conform artikel 78 d) van Verordening (EG) nr. 1698/2005 werd dit jaarverslag over 2011 ter instemming voorgelegd aan het Comité van Toezicht POP NL en goedgekeurd voordat het door de Beheersautoriteit aan de Europese Commissie werd verstuurd.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Leeswijzer	8
1. Algemene omstandigheden	9
1.1 Economische ontwikkelingen	9
1.1.1 Algemene economische ontwikkelingen	9
1.1.2 De economische ontwikkelingen en POP2	9
1.1.3 Inkomensvorming in de agrarische sector	9
1.2 Politieke en institutionele ontwikkelingen	10
1.2.1 Politieke ontwikkelingen in Nederland	10
1.2.2 Natuurbeleid - decentralisatieakkoord	10
1.2.3 De politieke en institutionele ontwikkelingen en het POP2.....	11
1.3 Agrarisch natuurbeheer	11
1.3.1 Decentralisatieakkoord en agrarisch natuurbeheer.....	11
2. Programmamanagement	13
2.1 Inachtneming communautair beleid.....	13
2.2 Toezicht en evaluatie.....	13
2.2.1 Comité van Toezicht POP NL	13
2.3 Ondervonden problemen en getroffen maatregelen	14
2.4 Overleg met de Europese Commissie	16
2.5 Technische Bijstand.....	16
2.5.1 Technische Bijstand: communicatie	16
2.5.2 Technische Bijstand: Nationaal Plattelandsnetwerk	17
2.5.3 Procedures voor oprichting en beheer Nationaal Plattelandsnetwerk	17
2.5.4 Activiteiten Netwerk Platteland in 2011	18
2.6 Voorlichting en publiciteit.....	19
2.6.1 Inleiding	19
2.6.2 Beschrijving van activiteiten en resultaten.....	19
3. Monitoring en evaluatie	21
3.1 Evaluaties	21
3.2 Jaarverslag over de uitvoering 2010	21
3.3 Strategische Rapportage	22
3.4 Evaluatie tijdens de uitvoering	23
3.4.1 Belangrijkste mijlpalen.....	23
3.4.2 Het systeem voor monitoring en evaluatie.....	23
3.4.3 Selectie evaluatoren	23
3.4.4 Coördinatie met stakeholders	23
3.4.5 Ondernomen en lopende evaluatieactiviteiten	23
3.4.6 Dataverzameling en -analyse	24
3.4.7 Netwerkactiviteiten.....	25
4. De financiële uitvoering van het programma	26
4.1 Beschikbaar budget en declaraties	26
4.2 Betalingen bezwaar en beroep	27
4.3 Hergebruik van steun die overeenkomstig artikel 33 van Verordening (EG) nr. 1290/2005 is teruggevorderd.....	27
4.4 Overzicht van uitgaven in 2011 in verhouding tot de geprogrammeerde uitgaven	27
4.5 Financiële wijzigingen en notificaties	27
5. Wijzigingen POP en NPS	29
5.1 Notificaties	29
5.1.1 Notificatie 2010-1	29
5.1.2 Notificatie 2011-1	29
5.1.3 Notificatie 2011-2	30
5.1.4 Notificatie 2011-3	30
5.2 Nationale Plattelandsstrategie.....	31

6. Vorderingen met het programma.....	32
6.1 Inleiding	32
6.2 Voortgang As 1: versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector	32
6.2.1 Financiële voortgang As 1	33
6.2.2 Voortgang Outputindicatoren As 1 per maatregel	34
6.2.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 1	38
6.3 Voortgang As 2: verbetering milieu en platteland	39
6.3.1 Financiële voortgang As 2	39
6.3.2 Voortgang Outputindicatoren As 2 per maatregel	41
6.3.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 2	42
6.4 Voortgang As 3	43
6.4.1 Financiële voortgang As 3	43
6.4.2 Voortgang Outputindicatoren As 3 per maatregel	44
6.4.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 3	46
6.5 Voortgang As 4: uitvoering LEADER.....	48
6.5.1 Financiële voortgang As 4	49
6.5.2 Voortgang Outputindicatoren As 4 per maatregel	50
6.5.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 4	51
6.6 Synthese en conclusies	51
Bijlagen	55
Bijlage 1: Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op en de evaluatie van de programma's voor plattelandsontwikkeling: Outputindicatoren	56
Bijlage 2: Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op en de evaluatie van de programma's voor plattelandsontwikkeling: Resultaatindicatoren.....	57
Bijlage 3: Overzicht van totale uitgaven per maatregel inclusief Bezwaar en Beroep	58
Bijlage 4: Overzicht leden Comité van Toezicht POP NL in 2011	60
Bijlage 5: Het systeem voor monitoring en evaluatie.....	62
Bijlage 6: Bronnen.....	67

Voorwoord

Dit jaarverslag beoogt inzicht te geven in het verloop van het vijfde uitvoeringsjaar van het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 voor Nederland. De eindverantwoordelijkheid voor het opstellen van dit jaarverslag ligt bij het Regiebureau POP. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I), de provincies, het Betaalorgaan Dienst Landelijk gebied (DLG), delegated body Dienst Regelingen (DR) en het Netwerk Platteland hebben een onmisbare rol vervuld bij het aanleveren van de benodigde beleidsmatige en/of monitoringsgegevens. De analyse van de voortgang is gemaakt door het Landbouw Economisch Instituut (LEI), onderdeel van Wageningen Universiteit en Research Center. Ook heeft het LEI een bijdrage geleverd aan hoofdstuk 1 Algemene omstandigheden.

Leeswijzer

In dit jaarverslag worden alle relevante aspecten van het verloop van de uitvoering in het vijfde jaar van het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 beschreven. Verordening (EG) 1698/2005 schrijft voor dat de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- veranderingen van de algemene omstandigheden (art. 82, lid 2a);
- de aan de hand van output- en resultaatindicatoren aangegeven vorderingen met het programma in het licht van de vastgestelde doelstellingen (art. 82, lid 2b);
- de financiële uitvoering van het programma, waarbij per maatregel een overzicht van de uitgaven van betalingen aan begunstigden wordt gegeven (art. 82, lid 2c);
- een beknopt overzicht van de werkzaamheden op het gebied van de evaluatie tijdens de uitvoering (art. 82, lid 2d);
- de maatregelen die de beheersautoriteit en het toezichtcomité hebben genomen om de kwaliteit en de doeltreffendheid van de uitvoering van het programma te waarborgen (art. 82, lid 2e);
- een verklaring over de inachtneming van het communautaire beleid in het kader van de steun, inclusief informatie over de ondervonden problemen en over de maatregelen die zijn genomen om deze aan te pakken (art. 82, lid 2f).

Voor de leesbaarheid zijn in dit jaarverslag de beschrijving van het verloop van het programma en de verplichte onderdelen uit hoofde van de verordening met elkaar gecombineerd. Waar het een onderwerp betreft dat voortkomt uit de verordening, worden het artikelnummer en de bepaling erbij vermeld.

1. Algemene omstandigheden¹

Verordening (EG) nr. 1698/2005, artikel 82, 2a:

Elke verandering van de algemene omstandigheden, die een rechtstreekse invloed hebben op de voorwaarden voor de uitvoering van het programma en elke wijziging van het communautaire en nationale beleid die gevolgen heeft voor de coherentie tussen de bijstand van het ELFPO en die van de andere financieringsinstrumenten.

1.1 Economische ontwikkelingen

1.1.1 Algemene economische ontwikkelingen

Door dalende economische activiteit in de tweede helft van 2011 en het feitelijk tot stilstand komen van de groei van de wereldhandel, is de wereldeconomie in 2011 opnieuw in een dip geraakt: de groei bedroeg in hoogontwikkelde economieën slechts 1,6%, een halvering ten opzichte van 2010. Er wordt voor de komende jaren slechts een zwak herstel verwacht. Met name voor het eurogebied zijn de vooruitzichten somber. De belangrijkste oorzaken van de economische dip zijn de Europese schuldencrisis, de aanhoudende onrust in olieproducerende landen en natuurrampen (aardbeving / tsunami Japan).

Voor ontwikkelde economieën liggen er meerdere uitdagingen: de financiële sector moet gezond worden gemaakt, er moet bezuinigd worden en er moeten fundamentele hervormingen worden doorgevoerd om de groei weer op gang te brengen. Er moet evenwicht gevonden worden tussen het benutten van de ruimte om het herstel van de economie te ondersteunen en het op de lange termijn in orde brengen van de overheidsfinanciën.

De stijging van de grondstoffenrijzen zette in 2011 door, waarbij de prijsstijging voor voedings- en genotmiddelen die van 2010 overtrof. Verklaringen voor de hoge voedselprijzen worden gezocht in de sterk verminderde graanvoorraden, tegenvallende oogsten (waarna vaak exportrestricties worden ingesteld die prijzen nog meer opstuwten), de groeiende vraag naar biobrandstoffen en speculatie.

1.1.2 De economische ontwikkelingen en POP2

Voor Nederland geldt dat de economie met twee kwartalen krimp in de tweede helft van 2011 opnieuw in een recessie terechtgekomen is. Over 2011 kwam de groei uit op 1,2%, met dank aan het relatief goede eerste halfjaar. Vergeleken met de rest van het eurogebied presteert de Nederlandse economie in 2011 minder goed. Voor 2012 wordt een krimp van 0,8% verwacht, waarmee Nederland opnieuw achter zal blijven bij de rest van het eurogebied. Deze nieuwe economische recessie heeft haar weerslag op de uitvoering van POP2. De gehoopte inhaalslag qua budgetuitputting, die in 2010 zichtbaar was, is afgezwakt.

1.1.3 Inkomensvorming in de agrarische sector

Het inkomen uit bedrijf van het gemiddelde land- en tuinbouwbedrijf herstelde duidelijk in 2010, nadat het in 2009 sterk was afgenomen. In 2009 werd het laagste inkomen in de land- en tuinbouw geregistreerd sinds de eeuwwisseling. Dat was vooral het gevolg van de lage opbrengstprijzen van veel belangrijke producten.

¹ De tekst van de paragrafen 1.1 t/m 1.3 is gebaseerd op het Landbouw-Economisch Bericht 2012 (concept mei 2012). Het Landbouw Economisch Bericht is een jaarlijks verschijnend verslag over de Nederlandse agrosector dat in opdracht van het Ministerie van EL&I wordt opgesteld door LEI Wageningen UR, onder redactie van P. Berkhout en P. Roza.

De lage inkomens in de land- en tuinbouw in 2008 en vooral 2009 tonen aan dat de agrarische sector gevoelig is voor de algemene economische conjunctuur. De kredietcrisis in die jaren had een negatief effect op de export van agrarische producten, waarvan de Nederlandse land- en tuinbouw bijzonder afhankelijk is, zoals zuivel, vlees en sierteeltproducten. Het inkomensherstel in 2010 was het gevolg van een hoger prijsniveau van verschillende producten, waaronder melk en veel tuinbouwgewassen. De productprijzen stegen in dat jaar gemiddeld meer dan de productiekosten.

Het voor 2011 geraamde inkomensniveau wijst op een duidelijke terugval ten opzichte van 2010. De prijzen van land- en tuinbouwproducten zijn in 2011 gemiddeld weliswaar gestegen, maar duidelijk minder dan de productiekosten. Vooral de veevoederkosten namen in 2011 fors toe (zie ook §7.1). De stijging van de opbrengstprijzen beperkte zich hoofdzakelijk tot veehouderijproducten. Alleen de prijs van eieren daalde, nadat deze in 2009 zeer hoog was geweest. De prijzen van akker- en tuinbouwproducten waren in 2011 over bijna de gehele linie lager; suikerbieten vormden hierop een uitzondering dankzij de hoge noteringen op de wereldmarkt. Door een overvloedig aanbod daalden de prijzen van aardappelen en uien, voor de Nederlandse akkerbouw belangrijke gewassen, opvallend sterk. Voor de glastuinbouw was 2011 een dramatisch jaar. De glasgroentesector liep onder meer door de EHEC-crisis veel averij op.

1.2 Politieke en institutionele ontwikkelingen

1.2.1 Politieke ontwikkelingen in Nederland

Het kabinet-Rutte heeft bij haar aantreden in 2010 aangekondigd te bezuinigen op 'natuur' en het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) te beëindigen. Daarnaast zou de met de ILG ingezette decentralisatietendens verder doorgevoerd worden. Provincies zouden verantwoordelijk moeten worden voor de inrichting van het landelijk gebied, het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. De verantwoordelijkheid van het rijk zou zich moeten beperken tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen voor de natuurkwaliteit van gebieden. Bepaalde opgaven zijn door het Rijk afgestoten, zoals de leefgebiedenbenadering, nationale parken, nationale landschappen, de milieukwaliteit van de EHS en de reconstructie zandgebieden. Het wordt aan de provincies overgelaten of zij daarop nog inzet willen plegen. Alleen harde juridische verplichtingen die voor deze af te stoten rijkstaken zijn aangegaan worden, nog nagekomen.

Begin 2012 is vanuit de oppositie een initiatiefwet ("Mooi Nederland") opgesteld waarin voorstellen om de bezuinigingen op natuur te verminderen. Na de val van het kabinet Rutte eind april 2012 leidden onderhandelingen eind mei tot een begrotingsakkoord voor 2013. Hierin is o.a. € 200 miljoen opgenomen voor beheermaatregelen natuur.

1.2.2 Natuurbeleid - decentralisatieakkoord

In september 2011 hebben het Rijk en de vertegenwoordigers van de provincies in eerste instantie een onderhandelingsakkoord bereikt over de decentralisatie van het natuurbeleid en de financiering daarvan. Het realiseren van internationale doelen en het tot 2021 voldoen aan internationale verplichtingen in het kader van Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water (KRW) staan voorop bij het akkoord. Beëindiging van het ILG – ook financieel – is onderdeel van dit akkoord. Dit akkoord moet door alle provinciebesturen en door de Tweede Kamer worden geratificeerd. Inmiddels hebben acht provincies ingestemd met het onderhandelingsakkoord, de overige provincies stemmen niet in met het akkoord maar zullen wel meewerken aan de uitvoering ervan. Flevoland overweegt ook mee te werken, afhankelijk van de afspraken over de

financiering van het 'Oostvaarderswold'. In het akkoord is onder meer afgesproken dat de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in afgeslankte vorm – de herijkte EHS – in 2013 planologisch begrensd en in 2021 gereed moet zijn. De insteek daarbij is dat de herijkte EHS zoveel mogelijk bijdraagt aan de internationale afspraken en dat eerdere nationale ambities ten aanzien van natuur kunnen vervallen Afgezien van juridisch vastgelegde verplichtingen, krijgt de verwerving van gronden voor Natura 2000 en de KRW daarom prioriteit.

1.2.3 De politieke en institutionele ontwikkelingen en het POP2

De in oktober 2010 aangekondigde bezuinigingen op het rijksdeel van het ILG-budget en de onzekerheid over het decentralisatieakkoord, hebben ertoe geleid dat er geruime tijd geen nieuwe POP-2 verplichtingen zijn aangegaan door provincies. De onzekerheid zorgde dus opnieuw voor vertraging in de uitvoering van het POP.

De voortdurende economische onzekerheid en de val van het kabinet Rutte begin 2012 zullen ook dit jaar nog effect hebben op de uitvoering van het POP.

Een andere voor POP relevante ontwikkeling is de presentatie van de hervormingsvoorstellen 'GLB na 2013'.

In de komende jaren zal in de Europese Raad en het Europees Parlement over de verdere uitwerking van de plannen gedebatteerd worden. Deze debatten moeten ertoe leiden dat in 2013 de wetgeving rond het nieuwe GLB met de daarbij behorende uitvoeringsbepalingen is vastgesteld. Zodra de wetgeving is vastgesteld, kan het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014 – 2020 (POP 3) worden opgesteld en ter goedkeuring ingediend worden bij de Europese Commissie.

Op basis van de huidige uitvoeringspraktijk van het POP worden vereenvoudigingsvoorstellen gedaan voor een effectieve en efficiënte uitvoering van het nieuwe programma.

1.3 Agrarisch natuurbeheer

1.3.1 Decentralisatieakkoord en agrarisch natuurbeheer

Volgens het onderhandelingsakkoord Decentralisatie natuur van september 2011 worden provincies verantwoordelijk voor het agrarisch natuurbeheer binnen de herijkte EHS en valt het beheer daarbuiten onder verantwoordelijkheid van het rijk (zie ook 1.2.2). Vanaf 2014 wil het Rijk het agrarische natuurbeheer buiten de EHS in beginsel uitvoeren als onderdeel van de EU-hectaretoeslagen uit de eerste pijler van het GLB. Dit zou dan vooral moeten plaatsvinden in de zogenaamde 'ecological focus areas' (EFA), die de Europese Commissie in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) na 2013 wil instellen.

De afgelopen jaren nam het areaal onder agrarisch natuurbeheer in Nederland langzaam af. Deze afname is in 2010 gestopt: eind 2010 was de deelname aan agrarisch natuurbeheer een kleine 62.000 ha. Een deel vindt plaats via collectief beheer, vaak onder de vlag van een agrarische natuurvereniging (ANV). In totaal zijn er in Nederland tussen de 125 en 150 ANV's.

Het agrarisch natuurbeheer is sinds 1 januari 2010 ondergebracht in de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SNL), onderdeel van het POP2. De SNL werkt met een systeem van certificering van beheerders. Certificering betekent dat een natuurbeheerder of gebiedscoördinator een verklaring krijgt dat hij voldoet aan een aantal kwaliteitseisen, zoals professionaliteit, en motivatie en inspanning om

kwalitatief goed beheer uit te voeren. Op 15 februari waren meer dan 35 ANV's in het bezit van een certificaat voor coördinatie van agrarisch natuurbeheer.

2. Programmamanagement

Verordening (EG) nr. 1698/2005, artikel 82, 2f

Een verklaring van inachtneming van het communautaire beleid in het kader van de bijstand, inclusief informatie over de ondervonden problemen en de maatregelen die zijn genomen om deze aan te pakken.

2.1 Inachtneming communautair beleid

Alle communautaire voorschriften op het gebied van mededinging, de plaatsing van overheidsopdrachten, milieubescherming en -verbetering, de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen en non-discriminatie werden in acht genomen.

2.2 Toezicht en evaluatie

Verordening (EG) nr. 1698/2005, artikel 82, 2^e

De maatregelen die de beheersautoriteit en het toezichtcomité hebben genomen om de kwaliteit en de doeltreffendheid van de uitvoering van het programma te waarborgen.

2.2.1 Comité van Toezicht POP NL

Conform Verordening (EG) 1698/2005 is in 2007 het Comité van Toezicht (CvT) POP NL ingesteld dat toeziet op een doeltreffende uitvoering van het programma. Dit Comité van Toezicht is als volgt samengesteld:

- de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voorzitter);
- vier gedeputeerden namens de landsdelen;
- een vertegenwoordiger van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie;
- een vertegenwoordiger van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu;
- vertegenwoordigers van de Europese Commissie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen, de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland, Natuurmonumenten en de sociaal-economische partners.

Bijlage 4 bevat een overzicht van de leden van het CvT in 2011. Op 2 maart 2011 vonden de verkiezingen voor de Provinciale Staten plaats. Naar aanleiding van die verkiezingen zijn er verschuivingen opgetreden in de provinciale vertegenwoordiging in het CvT. Deze verschuiving is eind 2011 formeel bekrachtigd.

Het Comité heeft in 2011 tweemaal vergaderd, te weten op 23 juni en 15 december.

CvT-vergadering 23 juni 2011

Jaarverslag over de uitvoering 2010

Na een korte toelichting is het Jaarverslag over de uitvoering door het CvT goedgekeurd. Voor inhoudelijke informatie over het Jaarverslag 2010 zie §3.2

Notificaties

Het CvT heeft de stand van zaken rond de notificaties besproken.

1/ Notificatie 2011-1

Het CvT is geïnformeerd over het feit dat notificatievoorstel 2010-1 op 10 mei is ingediend bij de Europese Commissie. Zie voor inhoudelijke informatie over deze aanpassing §5.1.1 van dit verslag.

2/ Notificatie 2011-2

Het CvT is geïnformeerd over het feit dat er in de loop van 2011 een tweede notificatievoorstel zou worden ingediend. Zie voor inhoudelijke informatie over deze aanpassing §5.1.2 van dit jaarverslag.

Aanpassing Leader-richtlijn

Het Comité van Toezicht is op de hoogte gesteld van de uitkomsten van het onderzoek van de Europese Rekenkamer naar de uitvoering van Leader. Dit onderzoek heeft geleid tot aanpassing van de uitvoeringsrichtlijnen.

CvT-vergadering 15 december 2011

Het CvT heeft ingestemd met een gedeeltelijke herprogrammering van het POP2-budget. Deze herprogrammering is verwerkt in Notificatie 2011-3. Zie voor inhoudelijke informatie over deze notificatie §5.1.3 van dit jaarverslag.

Het CvT heeft het werkplan Regiebureau POP 2012 en het werkplan Netwerk Platteland 2012-2013 geaccordeerd.

2.3 Ondervonden problemen en getroffen maatregelen

Ontsotting

In 2010 heeft het Comité van Toezicht een procedurevoorstel vastgesteld om snel te kunnen ingrijpen bij een dreigende onderbesteding van Europese middelen. Aan de hand van dit voorstel zijn in 2011 de volgende aanpassingen van het POP voorgesteld.

Voor de Reguliere POP2-middelen:

- Ontschotting tussen provincies van budgetten die achterbleven in het ingaan van verplichtingen
- Overboeken van (deel)budgetten op maatregelen waarvan de verwachting is dat zij niet tot realisatie zullen komen (o.a. maatregel 123, 132, 133, 212, 214 en 221 naar onderdelen die voldoende potentie hebben om extra budget te verwerken, zoals maatregel 121 PAS/Natura 2000 en maatregel 216 verdrogingsbestrijding).

De ontschotting van budgetten tussen provincies voor maatregel 125 is succesvol geweest voor het aangaan van verplichtingen. In het voorjaar van 2011 was er sprake van committeringen tot circa 40% van het beschikbare budget van deze maatregel. In november is 100% van het budget gecommitteerd en willen provincies meer verplichtingen voor eigen rekening en risico aangaan.

Bij de Health Check middelen zijn budgetten overgeboekt van maatregel 214, onderdeel akkerranden naar maatregel 216, nieuwe uitdagingen water.

Genoemde wijzigingen zijn ter goedkeuring voorgelegd aan de Europese Commissie in notificatie 2011-2 en 2011-3 (zie §5.1.2 en §5.1.3).

Economische crisis

Ook werd in het Jaarverslag 2009 gemeld, dat voor wat betreft de maatregelen in as 1 de economische crisis soms voor financieringsproblemen bleek te zorgen, waardoor investeringen achterbleven bij de verwachtingen. Vermoed werd dat deze problemen van tijdelijke aard zouden zijn. Helaas is gebleken dat de problematiek ook in 2011

nog bestond: verschillende as 1-maatregelen lopen nog altijd achter bij de verwachtingen. In de notificatie 2011-2 zijn er voor as 1-maatregelen voorstellen voor verschuivingen gedaan.

Uitvoeringstechnische problemen

Er hebben zich ook in 2011 geen noemenswaardige uitvoeringstechnische problemen voorgedaan. Enkele onvolkomenheden zijn met behulp van kleine aanpassingen van het programma doorgevoerd middels notificatie 2011-1. Zie hoofdstuk 5 voor inhoudelijke informatie over deze notificatie.

Uitkomsten van audits

Wel is bij verschillende in 2011 uitgevoerde audits geconcludeerd dat de toekenning van subsidies en betalingen niet altijd 100% conform vigerende afspraken en regelgeving verloopt. Provincies, uitvoeringsorganen en het Betaalorgaan hebben naar aanleiding daarvan de werkwijze aangepast en aangescherpt.

Bezuinigen ILG-budget

In oktober 2010 heeft het Ministerie schriftelijk aan de provincies medegedeeld dat de provincies geen verplichtingen meer mochten aangaan ten laste van de ILG-middelen. In 2011 hebben het Ministerie en de provincies onderhandeld over de decentralisatie van het plattelandsbeleid. Dit heeft in november 2011 geleid tot het concept decentralisatieakkoord Natuur. In 2011 hebben niet alle provincies dit akkoord bevestigd. Ondanks de onzekerheid over de uitkomsten en op basis van de wel beschikbare middelen zijn de provincies gestart om projecten weer uit te voeren.

Implementatie ERK-rapport LEADER

In november 2010 heeft de Europese Rekenkamer speciaal verslag nr. 5 uitgebracht over de toepassing van de LEADER-aanpak in de lidstaten. In het rapport doet de Rekenkamer een aantal aanbevelingen voor verbetering van de geconstateerde gebreken. In 2011 heeft een werkgroep de situatie in Nederland onderzocht en is tot de conclusie gekomen dat de organisatie van de LEADER-as in Nederland in het algemeen in overeenstemming is met de eisen die de ERK aan een correcte uitvoering stelt. De werkgroep adviseert wel om de plaatselijke groepen de besluitvorming nog beter transparant te maken en ook te rapporteren over de doelbereik van de LEADER-aanpak.

Dit advies is bekrachtigd in een brief aan de provincies. De Leadergroepen hebben over 2011 voor de eerste

maal op basis van een vast format gerapporteerd over het doelbereik en het functioneren van de Leaderaanpak. De voornaamste conclusies zijn:

- 1) In vrijwel alle plaatselijke groepen wordt voldaan aan de eis van maximaal 50% leden uit overheidskringen;
- 2) In het algemeen is door procedurele afspraken inbreng van belanghebbenden bij projectvoorstellen gereguleerd.
- 3) In het algemeen wordt de voortgang van de uitvoering gerelateerd aan de streefcijfers in de plaatselijke strategie. Soms worden zeer uitgebreide jaarverslagen en werkplannen gemaakt (bijv. prov. Friesland). In de verslagen en plannen wordt in het algemeen weinig gebruik gemaakt van de CMEF indicatoren. Deze worden voor de Leader-uitvoeringsmethode weinig geschikt geacht. Koppeling met de administraties van het

SWET 2008
Maatregel 413: "De leefbaarheid op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie"

In de Leaderregio Westerkwartier in de provincie Groningen heeft de Stichting Culturele Activiteiten Leek het project SWET georganiseerd. Dit project bestaat uit in totaal acht muziek-theatervoorstellingen. Tijdens de voorstelling staan de speciale herinneringen van de bewoners centraal waaraan door de gemeenschap een bijzondere betekenis wordt gehecht. Elke voorstelling vormt een soort collectief afscheid van een verdwenen locatie of afgebroken gebouw dat samen met de bewoners en het publiek wordt genomen. Vandaar dat dit eigentijds requiem wordt samengevat in de naam SWET dat in het Gronings 'erfafscheiding' betekend.

Een van de voorstellingen betrof het Kamp Nuis. In SWET5 is er afscheid genomen van het kamp dat bestond uit houten barakken en in de tweede wereldoorlog als de plek diende waar jonge mannen werden klaargestoomd voor de Arbeitseinsatz in Duitsland. Na de oorlog zijn er tijdelijk NSB'ers in de barakken opgesloten en later in 1951 diende het kamp als huisvesting voor 250 Molukse immigranten. In 1965 is het kamp Nuis 1965 afgebroken. Tijdens de voorstelling stonden bijzondere en persoonlijke herinneringen van de bewoners aan het kamp centraal. Aan het eind van het project is er door Molukkers en autochtone dorpsbewoners op deze plek een volkstuin ingericht als blijvende herinnering aan het kamp.

Elke voorstelling is collectief tot stand gekomen en heeft een diepe indruk achtergelaten op deelnemers en bezoekers. Er is een gevoel van saamhorigheid ontstaan dwars door bestaande structuren heen: tussen jong en oud, tussen alloctonen en autoctonen, met nieuwkomers etc. Ook zijn er nieuwe onverwachte samenwerkingsvormen ontstaan en is het gevoel van eigenwaarde en identiteit van de gemeenschap blijvend versterkt.

- Betaalorgaan is wel altijd voorhanden. Koppeling van projecten aan de realisatie van Leader-kenmerken is meestal voorzien, hetzij in de beoordelingsprocedure voor voorstellen, hetzij ook in de verslaglegging.
- 4) In 2010 zijn al in veel groepen zelfevaluaties gehouden onder begeleiding van het Nederlandse Plattelandsnetwerk. Verder wordt op verzoek van plaatselijke groepen/provincies ook vrij frequent onderzoek uitgevoerd naar de effecten van hun werkzaamheden.
 - 5) Formele aanpassingen van de strategieën zijn er weinig. Wel treden verschuivingen op aan de hand van praktijkervaringen. De voortgang voor as4 is goed, er is dus ook minder aanleiding tot aanpassing van de strategie.

De oplossingen samengevat

In 2011 zijn de volgende maatregelen getroffen om de voorbeschreven ondervonden problemen op te lossen:

- financiële aanpassingen gericht op zekerstelling van de uitputting van het ELFPO-budget (notificatieverzoek 2011);
- aanpassingen in de uitvoering, gericht op verbetering in conformiteit van de uitvoering;
- actieve ondersteuning van regelingseigenaren om te komen tot creatieve oplossingen voor nationale budgettekorten;
- meer transparantie en doelbereik en besluitvorming Leadergroepen.

2.4 Overleg met de Europese Commissie

Er heeft in 2011 regelmatig (regulier) overleg plaatsgevonden tussen de lidstaat Nederland en ambtenaren van het Directoraat Generaal voor Landbouw en Plattelandsontwikkeling over uitvoeringsaangelegenheden rond POP2.

Jaarlijks onderzoekt de Europese Commissie op grond van art. 83 van Verordening (EG) 1698/2005 de resultaten van het Plattelandsontwikkelingsprogramma aan de hand van het Jaarverslag over de uitvoering. Dit geschiedt in de vorm van een zogeheten voortgangsoverleg.

Vaste agendapunten voor deze overleggen zijn: 1. De Nationale Plattelandsstrategie, 2. De stand van zaken van de uitvoering van het programma, 3. Het Jaarverslag over de uitvoering, 4. Evaluatie tijdens de uitvoering, 5. Aanpassingen aan het programma, 6. Comité van Toezicht POP en 7. Het Plattelandsnetwerk.

Het voortgangsoverleg over het Jaarverslag 2010 heeft plaatsgevonden op 17 november 2011. Op de agenda stonden de volgende inhoudelijke onderwerpen: voortgang van het programma, stand van zaken monitoring / ongoïng evaluatie, voorgestelde programma-aanpassingen, link van nationale netwerk platteland met het Europese Netwerk platteland en het Samenvattend strategisch verslag / aanpassingen in de Nationale Plattelands Strategie.

2.5 Technische Bijstand

In het kalenderjaar 2011 is er € 367.000 gedeclareerd op Technische Bijstand. Een bedrag van € 200.000 betreft de kosten voor het Nationaal Plattelandsnetwerk. De overige uitgaven betreffen communicatie (€ 23.000) en evaluatie (€ 144.000).

2.5.1 Technische Bijstand: communicatie

De uitgaven op Technische Bijstand voor communicatie hadden betrekking op het project Passie Op het Platteland-prijs. Zie hiervoor §2.6.2.

2.5.2 Technische Bijstand: Nationaal Plattelandsnetwerk

De kosten van de ondersteuning van het Plattelandsnetwerk worden betaald uit het budget voor Technische Bijstand. Voor het Plattelandsnetwerk is voor de totale programmaperiode een bedrag van € 2 miljoen aan EU-middelen gereserveerd. Rijk en provincies zetten eveneens gezamenlijk in totaal € 2 miljoen in voor het Netwerk. Voor het Europese deel is in september 2007 een subsidieaanvraag ingediend bij het Betaalorgaan. Op 1 april 2008 werd de subsidiebeschikking ontvangen.

Onderstaande tabel bevat een overzicht van de uitgaven i.h.k.v. het Nationaal Plattelandsnetwerk in 2010 uitgesplitst naar:

- het bedrag dat is gebruikt voor de structuur die nodig is om het netwerk te beheren; (onderdeel C);
- het bedrag dat gebruikt is voor het uitvoeren van het actieplan (onderdelen A, B, en D).

Projectonderdeel	Begrote kosten (€)	Reeds gedeclareerd (€)
A Directe uitvoeringstaken	1.316.519	1.003.071
B Facilitatie en uitvoering netwerk	460.047	253.314
C Beheer en structuur netwerk	572.612	406.531
D Directe uitvoering in de regio	1.012.168	629.925
Totaal excl. BTW	3.361.345	2.292.841

2.5.3 Procedures voor oprichting en beheer Nationaal Plattelandsnetwerk

Iedere Europese lidstaat is op basis van Plattelandsverordening (EG) 1698/2005 verplicht om een Nationaal Plattelandsnetwerk in te richten. Doel van dit netwerk is de bij plattelandsontwikkeling betrokken organisaties en overheidsdiensten bijeen te brengen en een platform te bieden voor onder andere het uitwisselen van ervaringen en het ondersteunen van de uitvoering van projecten.

Het Nederlandse Netwerk heeft een bredere doelstelling, die zich niet alleen richt op de plattelandsontwikkeling in het kader van POP2, maar op het gehele beleidsveld van de Agenda Vitaal Platteland. Het Netwerk wordt deels gefinancierd uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en deels uit bijdragen van Rijk en provincies.

De combinatie ETC/CLM c.a. levert het Netwerkteam dat een verbindingsfunctie heeft, gebiedsgroepen ondersteunt en het opzetten van integrale en innovatieve plannen stimuleert.

De beleidsmatige aansturing van het Netwerkteam geschiedt onder verantwoordelijkheid van vertegenwoordigers van het Ministerie van EL&I en de provincies. Daartoe is een opdrachtgeversoverleg ingesteld, waarin het Ministerie van EL&I, de provincies en het Netwerkteam zijn vertegenwoordigd. Het Regiebureau POP vertegenwoordigt de opdrachtgever en bekleedt het voorzitterschap.

Het opdrachtgeversoverleg komt ongeveer viermaal per jaar bijeen om de voortgang van de werkzaamheden van het Netwerkteam te bespreken, zo nodig bij te sturen, de terugkoppeling over die activiteiten naar het Comité van Toezicht POP NL te waarborgen en ervoor zorg te dragen dat het jaarlijks op te stellen werkplan van het Netwerkteam wordt voorgelegd aan en vastgesteld door het CvT POP.

In 2011 is het opdrachtgeversoverleg viermaal bijeen geweest. Belangrijke aandachtspunten waren: de reikwijdte van het Netwerk en het werkplan voor 2012 en 2013. De doelstelling van het Netwerk is een zo breed mogelijke betrokkenheid te

creëren. Om de overgang naar de volgende programmaperiode zo soepel mogelijk te laten verlopen, en optimaal gebruik te maken van de opgebouwde kennis en ervaring, is gekozen om het laatste werkplan tweejarig te maken.

Bij het opstellen van eerdere werkplannen is veel aandacht besteed aan het verkrijgen van inbreng van organisaties die actief zijn bij plattelandontwikkeling. De conclusie was dat een meer strategische inbreng, verkregen vóórdát het werkplan wordt opgesteld, tot een efficiënter en effectiever Netwerk zal leiden. Deze werkwijze is daarom voor het werkplan 2012-2013 verder vormgegeven.

2.5.4 Activiteiten Netwerk Platteland in 2011

Als prioritaire thema's voor 2011 waren benoemd: Onderuitputting maatregelen As 1 en 2, Regionaal ondernemerschap en Regionale voedselsystemen. Daarnaast was plaats ingeruimd voor de opmaat naar POP3, Sociaal domein op het platteland, Alternatieve financiering voor landschap en leefbaarheid, verbinden van beleidsniveaus verbinden en sociale media.

Belangrijk moment in de activiteiten van het Netwerk waren de Plattelandsdagen in Drenthe in november. Deze dagen zijn samen georganiseerd door het Netwerkteam en de provincie Drenthe en het Leadergebied Zuid-Oost Drenthe. Thema's waren: Landbouw en duurzame energie, Ondernemerschap en regionale ontwikkeling en demografische ontwikkeling en werkgelegenheid. In totaal hebben ongeveer 350 mensen deze bijeenkomst bijgewoond.

Energie Innovatie in Bemmell
Maatregel 121: "Modernisering landbouwbedrijven"

Dit project bewijst dat je als klein bedrijf toch grote doelstellingen op milieugebied kunt behalen. Er is een installatie ontwikkeld om energie te besparen en de uitstoot CO₂ te verminderen. Dit gebeurt met behulp van:

- een warmtepomp
- ondergrondse opslag van warmte of koude
- een zonneboiler van 500m²

De warmtepomp produceert zowel warmte als koude. In de winter wordt de koude opgeslagen in de grond, in de zomer wordt de koude er weer uitgehaald en gebruikt om de kas te koelen. Voor warmte verloopt het proces precies anders om. De warmte wordt in de zomer onder de grond opgeslagen en in de winter gebruikt om de kas te verwarmen. Om in de zomerperiode extra warmte te kunnen opslaan wordt er een zonneboiler ingezet.

Door deze innovatieve installatie is het bedrijf in staat geweest het energieverbruik te halveren en het CO₂ verbruik te reduceren van 450.000 kg CO₂ p/j naar 0. Tevens gebruikt het bedrijf nu de CO₂ van andere bedrijven om plantengroei in de kas te stimuleren. De energie die het bedrijf verder nog gebruikt is uitsluitend groene stroom.

Verder zijn er door het Netwerk al dan niet in samenwerking met andere organisaties (zoals bijvoorbeeld de Koninklijke Heidemaatschappij, verschillende bijeenkomsten georganiseerd: workshops, praktijkdagen, praktijkkringen. Een van de grotere bijeenkomsten (met ca. 100 deelnemers) had als thema bevolkingsdaling. Daarin werden wetenschappelijk onderzoek en praktijkkennis bij elkaar gebracht. Ook heeft het Netwerk samen met de Koninklijke Heidemaatschappij en de vereniging Kleine Kernen meegewerkt aan de organisatie van het Plattelandsparlement. Het aantal deelnemers aan dat parlement was 350.

In 2011 is veel aandacht besteed aan de communicatie via internet. Naast de website Netwerk Platteland is op verzoek van en in samenwerking met het Ministerie van EL&I in 2011 de website Toekomst GLB in werking gesteld. Inmiddels is er ook een twitteraccount, is er elke zondagavond een twitterchat en wordt een elektronische nieuwsbrief verspreid.

In het kader van het onderdeel onderzoek en advies c.a. is meegewerkt aan de leidraad voor het opzetten en uitvoeren van internationale samenwerkingsprojecten. Een bijeenkomst is georganiseerd voor plaatselijke groepen en provincies naar aanleiding van het rapport van de Europese Rekenkamer over de uitvoering van Leader.

In vervolg op de activiteiten in 2010 op het gebied van begeleiding van plaatselijke groepen bij de evaluatie van hun activiteiten is in 2011 ondersteuning geleverd voor de zelfevaluatie van de plaatselijke groep Hoogeland in Groningen. Voor het Europees Plattelands Netwerk is een strategie geschreven voor de sociale media. Enkele aanbevelingen daaruit zijn inmiddels ingevoerd.

Met de opdrachtgevers is het traject tot het einde van de programmaperiode doorgenomen. Daarbij is het werkterrein van het Netwerk geanalyseerd en onder andere ook gekeken naar de continuïteit van het Netwerk naar de volgende periode. Op grond hiervan is er voor gekozen om een tweejarig werkprogramma op te stellen. Dit is vervolgens in de vergadering van 15 december 2011 aan het CVT voorgelegd.

2.6 Voorlichting en publiciteit

2.6.1 Inleiding

In het communicatieplan POP2 (bijlage 7 bij het programma) staat voor de hele programmaperiode beschreven welke communicatieactiviteiten uitgevoerd zullen worden.

Het communicatieplan bevat activiteiten die gericht zijn op:

- de direct betrokkenen bij POP2 (provinciale POP-coördinatoren, vertegenwoordigers EL&I-betalorgaan, het maatschappelijk veld, semi-overheden, belangengroepen);
- het grote publiek (potentiële aanvragers, burgers).

Voor de uitvoering van sommige activiteiten is het Regiebureau POP verantwoordelijk, voor andere de provincies en het DR-loket.

In de volgende paragraaf wordt de stand van zaken van de uitvoering van de communicatieactiviteiten in het kader van POP2 beschreven. Eerst komen de activiteiten van het Regiebureau POP aan de orde, en vervolgens die van het DR-loket en de provincies.

Provincie Flevoland heeft eind 2011 documentaire 'LEADER, van droom tot werkelijkheid' uitgebracht. In de documentaire is in beeld gebracht hoe wensen en dromen om het platteland vitaal te houden, door Flevolandse zelf gerealiseerd worden. In de documentaire worden drie Flevolandse projecten van begin tot eind gevolgd. Bekijk de Engelstalige documentaire...

2.6.2 Beschrijving van activiteiten en resultaten

Regiebureau POP

Nieuwsbrief

In 2011 zijn drie digitale nieuwsbrieven uitgebracht en verzonden aan zo'n 500 abonnees.

Website Regiebureau POP

De in 2010 aangepaste website is in 2011 door ongeveer 12.000 unieke bezoekers geraadpleegd. Het totaal aantal bezoeken aan de site bedroeg in 2011 ruim 24.000.

The screenshot shows the website layout for the Regiebureau POP. At the top left is the logo for the Plattelands Ontwikkelings Programma Regiebureau. The main content area features the heading 'Nieuwsbrieven bekijken?...' with a QR code. Below this are three news items, each with a QR code and a 'Lees verder' link:

- Personele wijzigingen Regiebureau**
Bij het Regiebureau heeft een aantal personele wijzigingen plaatsgevonden.
[Lees verder](#)
- 2e editie 'Passie Op het Platteland'-prijs**
Na het succes van de 'Passie Op het Platteland'-prijs 2010 wordt volgend jaar begonnen met de voorbereiding van de 2e editie van de 'Passie Op het Platteland'-prijs. Het is de bedoeling de prijs in het voorjaar van 2013 uit te reiken. Deze prijs beoogt succesvolle, inspirerende, bijzondere of innovatieve projecten, gefinancierd zijn vanuit het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2), in het zonnetje te zetten.
[Lees verder](#)
- 8e vergadering van het Comité van Toezicht POP NL**
15 december jongstleden was de 8e vergadering van het Comité van Toezicht. Het Comité van Toezicht ziet toe op een doeltreffende uitvoering van POP2 en stuurt het programma aan op hoofdlijnen. Tijdens de vergadering zijn de volgende besluiten genomen:

Conferenties, werkbezoeken en presentaties

* Op 14 januari heeft het Regiebureau POP op verzoek van het Vlaams Ruraal Netwerk een presentatie gegeven over de Nederlandse Passie Op het Platteland-prijs. De presentatie vond plaats op de Landbouwbeurs Agriflanders in Gent. Op die dag werden ook de winnaars van de Vlaamse wedstrijd "Prima Plattelandsproject 2010" bekend gemaakt.

* Op 25 mei 2011 heeft een delegatie vanuit de Europese Commissie, op uitnodiging van het Regiebureau POP, een bezoek gebracht aan Nederland. Bij het bezoek waren naast vertegenwoordigers van de Europese Commissie, vertegenwoordigers vanuit het Ministerie van EL&I, de provincie Limburg en van het Regiebureau POP aanwezig. Het programma startte met een overleg over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van POP2 in Nederland en over het standpunt van Nederland ten aanzien van de voorstellen van de Europese Commissie inzake het GLB nà 2014. Na de vergadering zijn enkele tuinbouwbedrijven bezocht én is een bezoek gebracht aan de Floriade. Het bezoek is afgesloten met een diner op locatie.

* Op 16 december 2011 heeft het Regiebureau POP een presentatie gegeven over het Nederlands plattelandsontwikkelingsprogramma aan vertegenwoordigers van het Roemeens betaalorgaan. Deze presentatie maakte deel aan van een bredere introductie over het GLB in Nederland. De groep werd begeleid door het Rijksopleidingsinstituut (ROI).

Informatiemateriaal

* Brochure "green growth-projecten" Europees Plattelandsnetwerk. Het Regiebureau POP heeft op verzoek van het Europees Plattelandsnetwerk het project "Marktintroductie verbranding biomassa" van Rozenkwekerij Otte in het Zeeuwse Kapelle voorgedragen voor een brochure met goede praktijkvoorbeelden van "green growth" plattelandsprojecten. Het Regiebureau POP heeft samen met de eindbegunstigde de tekst en foto's voor het artikel aangeleverd.

* Als aanvulling op de bestaande folders en brochures zijn er in 2011 1.000 pennen met als opdruk 'Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland' besteld.

Provincies en DR-loket

De communicatie over POP2 is bij de meeste provincies geïntegreerd in de communicatieplannen voor de Meerjarenprogramma's Landelijk Gebied/het ILG. De provincies en DR benutten bij de communicatie rond de regelingen van het POP2 en het landelijk gebied over het algemeen alle communicatiekanalen die hun ter beschikking staan, variërend van publicatiebladen, digitale nieuwsbrieven, websites, regionale (en landelijke) pers, brochures, magazines, informatiebijeenkomsten, en conferenties over plattelandsontwikkeling of aanverwante thema's. De Leader-groepen blijven zich profileren en investeren op verschillende manieren in de informatievoorziening richting potentiële eindbegunstigden.

3. Monitoring en evaluatie

Verordening (EG) nr. 1698/2005, artikel 82, lid 2d

Een beknopt overzicht van de werkzaamheden op het gebied van evaluatie tijdens de uitvoering conform artikel 86, lid 3.

3.1 Evaluaties

Voor 2011 waren geen evaluaties van het programma voorzien. In het kader van de ontwikkeling van de nieuwe verordeningen en voorbereiding op een komende programmaperiode zijn de eerste stappen gezet. Voorbereidingen zijn getroffen voor actualisatie van de uitgangsimplicatoren, informatievoorziening voor SWOT-analyse en ex-ante evaluatie. Uitvoering daarvan zal in 2012 starten.

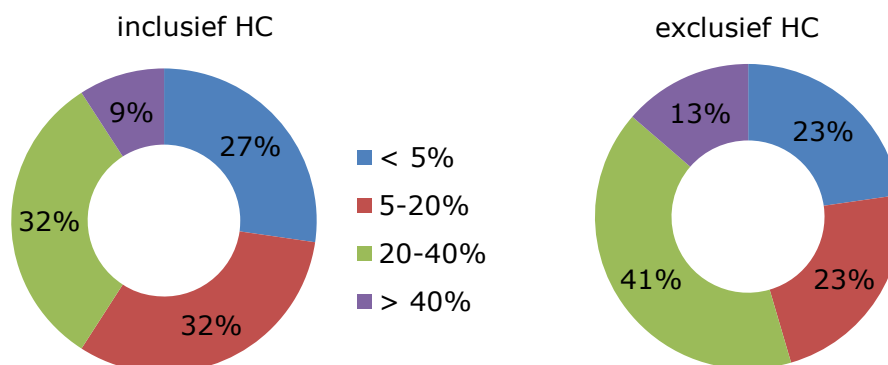
3.2 Jaarverslag over de uitvoering 2010

Iedere lidstaat moet jaarlijks uiterlijk op 30 juni een jaarverslag over de uitvoering POP2 in het voorafgaande jaar indienen bij de Europese Commissie. Het jaarverslag over 2010 werd opgesteld door het Regiebureau POP, op basis van gegevens die aangeleverd door het betaalorgaan DLG, delegated body DR, provincies, beleidsdirecties van het Ministerie van EL&I en het Netwerk Platteland. De belangrijkste conclusies uit het jaarverslag 2010 waren:

Algemeen beeld - financiën

In verband met de Health-Check is het ELFPO-budget voor een aantal maatregelen eind 2009 verhoogd. In de voortgangsrapportage in het huidige jaarverslag is hiermee voor het eerst rekening gehouden. Door het verhogen van de budgetten is het mogelijk dat de financiële uitputting van de betreffende maatregelen lager uitvalt dan vorig jaar. Om het effect van de Health-Check duidelijk te maken is de uitputting van het ELFPO-budget met en zonder de extra middelen in beeld gebracht.

De totale uitputting van de ELFPO-middelen over het hele programma bedraagt 28,4% inclusief en 34,0% exclusief Health-Check. Figuur 3.1 toont hoe alle maatregelen binnen POP2 verdeeld zijn over vier categorieën aan uitputtingspercentages, links inclusief en rechts exclusief Health-Check middelen. Het blijkt dat er in de situatie exclusief de Health-Check meer dan de helft van de maatregelen een financiële uitputting heeft van meer dan 20% terwijl dat in de situatie inclusief Health-Check slechts 41% bedraagt.

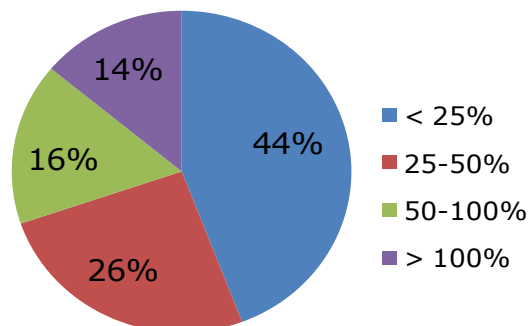

Figuur 3.1: Verdeling van de maatregelen binnen POP2 over vier categorieën uitputtingspercentages t/m 2010, inclusief en exclusief Health-Check middelen.

Algemeen beeld - output

De voortgang van de outputindicatoren toont een positiever beeld dan de financiële voortgang van het programma. Uit figuur 3.2 blijkt dat een derde van de outputindicatoren de streefwaarde voor meer dan 50% heeft bereikt; 14% heeft de streefwaarde zelfs al overschreden. Toch heeft bijna 45% van de outputindicatoren de streefwaarde voor nog geen 25% bereikt.

voortgang outputindicatoren

Figuur 3.2: Verdeling bereik streefwaarde outputindicatoren van alle maatregelen binnen POP2

Het feit dat de output van het programma verder gevorderd is dan de financiële voortgang zou verklaard kunnen worden uit het gegeven dat nog niet alle

eindafrekeningen voor gesteunde projecten zijn ingediend, de hoogte van de streefwaarden tevoren niet altijd juist is ingeschat of doordat de tot op heden ingediende projectvoorstellen een kleinere omvang hebben dan verwacht.

In haar schriftelijke reactie op het Jaarverslag van 3 augustus 2011 merkte de Europese Commissie op dat het (hoewel verbeteringen zichtbaar zijn op het gebied van resultaatmeting en verslaglegging over as 4) wenselijk is om in het volgende verslag verdere verbeteringen aan te brengen. Op 5 oktober 2011 heeft de Commissie ingestemd met het Jaarverslag over 2010. Het is vervolgens op 17 november 2011 besproken met de Europese Commissie (zie §2.4).

3.3 Strategische Rapportage

In het kader van het strategisch toezicht dient de Lidstaat Nederland elke twee jaar een samenvattend rapport te maken op basis van de Jaarverslagen over de uitvoering. Deze verplichting vindt zijn oorsprong in artikel 13 van Raadsverordening (EG) 1698/2005. De strategische monitoringsrapportage gaat over de geboekte voortgang bij het uitvoeren van de Nationale Plattelandsstrategie, en de bijdrage die hiermee is geleverd aan de verwezenlijking van de communautaire strategische richtsnoeren.

Het eerste samenvattende strategische rapport is in 2010 in opdracht van het Regiebureau POP opgesteld door het Landbouw Economisch Instituut (LEI). De Commissie heeft hierover op 3 februari enkele vragen gesteld. Zij vroeg met name om toelichting op de voortgang van enkele maatregelen. Verder ging de Commissie in op de meting van de effecten van het plattelandsontwikkelingsprogramma. De conceptantwoorden op deze vragen zijn besproken in de vergadering van het CvT van 23 juni 2011 en op 7 juli verzonden aan de Commissie. De Commissie heeft vervolgens op 29 november 2011 meegedeeld, dat het dossier met die beantwoording afgesloten is.

In 2011 heeft de Europese Commissie een wijzigingsvoorstel van verordening 1698/2005 ingediend, waarin tevens vermindering van het aantal rapportages is opgenomen. Het voor 2012 geplande strategische rapport zou komen te vervallen en in deze programmaperiode zou nog één rapport gemaakt worden, in 2015, min of meer gelijktijdig met de ex-post evaluatie. Deze programmawijziging is tot nu toe nog niet vastgesteld.

3.4 Evaluatie tijdens de uitvoering

3.4.1 Belangrijkste mijlpalen

De belangrijkste activiteit in 2011 vloeide voort uit de conclusies van de Europese Rekenkamer over de uitvoering van Leader. Er werd verder gewerkt aan verbetering van de kwaliteit en procedure voor de jaarverslagen en de eerste stappen zijn gezet naar de voorbereiding van de volgende programmaperiode.

3.4.2 Het systeem voor monitoring en evaluatie

Het Regiebureau POP coördineert de monitoring en evaluatie van het POP2 en de activiteiten die in dat kader worden uitgevoerd. Er zijn verschillende partijen (permanent of tijdelijk) bij betrokken. Bijlage 6 van dit jaarverslag bevat een overzicht per rapportage/activiteit sinds de start van de huidige programmaperiode.

3.4.3 Selectie evaluatoren

Bij de voorbereiding van de midterm evaluatie bleek, dat de belangstelling in de markt om dit soort werkzaamheden in concurrentie uit te voeren niet erg groot is en afneemt. Deze tendens wordt ook in andere lidstaten waargenomen. Voorbereidend overleg is gevoerd om na te gaan hoe die belangstelling vergroot kan worden en welke alternatieve methoden er zijn voor uitvoering van dit soort programma-evaluaties.

3.4.4 Coördinatie met stakeholders

Ter versterking van het evaluatienetwerk in Nederland is rond de Nederlandse vertegenwoordiging in het Evaluation Expert Committee een contactgroep opgericht om de informatie-uitwisseling met het comité in beide richtingen te bevorderen. Deze contactgroep is in 2011 gecontinueerd en twee keer bij elkaar geweest.

3.4.5 Ondernomen en lopende evaluatieactiviteiten

Evaluaties subsidieregelingen

Verder is in 2011 is in opdracht van het Ministerie van EL&I één POP-(sub)maatregel uit de Regeling LNV-subsidies geëvalueerd. Het gaat om:

- Ondersteuning van jonge landbouwers (maatregel 121) (evaluatie uitgevoerd door Bureau Bartels) Het onderzoek is grotendeels in 2010 uitgevoerd. Eindrapport kwam in 2011 beschikbaar.

In deze evaluatie vindt een verdere verdieping plaats van de reikwijdte, effectiviteit en efficiency van de maatregelen. De uitkomsten kunnen een bijdrage leveren in eventuele bijsturing van de uitvoering van POP2 in de jaren 2011 t/m 2013.

Aanvullende studies

Daarnaast werd in 2011 het onderzoek naar toepassing van een gemengde (kwantitatieve en kwalitatieve) evaluatiemethode afgerond. Dit was een vervolg op het onderzoek naar alternatieve evaluatiemethodes voor plattelandsbeleid (Terluin en Roza, 2011²). Bij dit onderzoek is in de provincies Zeeland en Gelderland op provinciaal niveau een midterm evaluatie uitgevoerd als test voor de gemengde methode. De uitkomsten zijn veelbelovend, met name voor het bepalen van de effecten van de programma's.

Actualiseren indicatoren

De laatste actualisatie van de uitgangsimplicatoren dateert van 2010. Ter voorbereiding op de volgende programmeringsperiode en ter verbetering van de meting van de

2 Terluin, I.J. en P. Roza. Evaluation methods for rural development policy. LEI Wageningen UR, Den Haag, 2010

resultaten van het programma is besloten in 2012 weer een actualisatie uit te voeren. Voorbereiding daarvan is in 2011 gestart.

Afstemming met andere evaluaties

Op verschillende niveaus en vanuit verschillende invalshoeken worden in Nederland regelmatig beleidsevaluaties uitgevoerd. Er zijn vanuit verschillende overzichten geproduceerd van de beleidsmonitoren, o.a. vanuit de Agenda Vitaal Platteland en vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 2011 is een begin gemaakt met een onderzoek naar de bruikbaarheid (actualiteit, toegankelijkheid enz.) van deze informatie voor plattelandsontwikkeling. Dit onderzoek moet in 2012 worden afgerond.

In 2011 is een begin gemaakt met de uitwerking van de nieuwe Leader-richtlijnen. Daarbij wordt o.a. ook gebruik gemaakt van de zelfevaluaties die een groot aantal groepen in 2010 heeft uitgevoerd onder begeleiding van het Netwerk Platteland. Ook andere evaluaties worden hierbij meegenomen. In dit jaarverslag wordt voor het eerst gebruik gemaakt van deze informatie.

Oplossen knelpunten in uitvoering

Versnelling van de uitvoering werd onder andere nagestreefd door ontschotting van de provinciale budgetten. Eerste resultaat daarvan werden in 2011 al zichtbaar bijv. bij maatregel 125.

Door de capaciteit bij betaalorgaan DLG te vergroten, kon het knelpunt door het toenemende aantal subsidieaanvragen worden opgelost.

3.4.6 Dataverzameling en –analyse

Systemen voor dataverzameling en –management

De workflow van data verschilt per rapportage en activiteit. In het algemeen kan worden gezegd dat het Regiebureau POP een coördinerende rol speelt bij monitoring en evaluatie, en eindverantwoordelijk is voor het opstellen en indienen van de rapportages die voortvloeien uit de plattelandsverordening. De kwantitatieve gegevens uit het subsidieverleningsproces worden opgeslagen in de databases van Dienst Landelijk Gebied Betaalorgaan en delegated body Dienst Regelingen. Kwalitatieve informatie over de voortgang van het programma wordt aangeleverd door het Ministerie van EL&I (as 1) en de provincies (as 2,3 en 4). Het LEI beschikt verder over een veelheid aan onderzoeksgegevens waaruit geput kan worden voor verschillende rapportages en het actualiseren van indicatoren.

Lacunes in dataverzameling

Het Regiebureau POP heeft in 2010 een overzicht gemaakt van de beschikbaarheid van gegevens voor alle indicatoren in het Gemeenschappelijk Toezicht- en Evaluatiekader. Aan de hand van dit overzicht zijn de indicatoren geïdentificeerd waarvoor nog geen of onvoldoende data zijn verzameld. Het meest urgent was het ontbreken van gegevens bij een aantal resultaatindicatoren. In overleg met het LEI wordt hiervoor per resultaatindicator of per maatregel een oplossing dan wel alternatieve methode gezocht. Het gaat met name om de resultaatindicatoren Toename Bruto Toegevoegde Waarde op gesteunde bedrijven (R2), Waarde van de landbouwproductie onder erkend kwaliteitslabel (R4), Extra aantal toeristische bezoeken (R9), en Toename internetpenetratie in rurale gebieden (R11). Deze exercitie is ingegeven door de wens om in toekomstige jaarverslagen over de uitvoering meer gegevens beschikbaar te hebben over de resultaatindicatoren, en om de ex post evaluatie POP2 qua dataverzameling/beschikbaarheid van data vlekkeloos te laten verlopen.

In 2011 is besloten de uitgangsimplicatoren opnieuw te laten actualiseren om daarmee de ontwikkelingen op het Nederlandse platteland verder in kaart te brengen. Uitvoering zal grotendeels in 2012 plaatsvinden. Tevens is onderzoek gestart naar de

in Nederland beschikbare databases die mogelijk kunnen bijdragen aan de ontwikkelingen op het platteland en de effectmeting van het POP. Ook dit onderzoek wordt in 2012 voortgezet.

Tussentijdse analyse voortgang

Jaarlijks voert het Regiebureau POP in voor- en najaar een onderzoek uit bij alle regelingseigenaren van POP2 (provincies en Ministerie van EL&I) en bij betaalorgaan en delegated body om een actueel en zo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen van de financiële stand van zaken en eventuele knelpunten te signaleren. Naar aanleiding van de voorjaarsronde in 2011 is een notitie "versnelling POP" opgesteld voor het Comité van Toezicht. Deze notitie bevatte een procedurevoorstel om bij dreigende onderuitputting snel in te kunnen grijpen, alsmede een voorstel voor het herschikken van financiële middelen. Ook werd afgesproken dat het Regiebureau POP tweemaal per jaar op grond van gerealiseerde en geprognosticeerde bestedingen zo nodig een voorstel tot herverdeling van het POP2 budget opstelt. Het Comité van Toezicht heeft ingestemd met dit voorstel.

Naar aanleiding van de najaarsronde in 2011 heeft het Regiebureau POP opnieuw een voorstel voorgelegd aan het CvT. Ditmaal ging het om een beperkte verschuiving van budgetten binnen de assen 1 en 2, tussen en binnen maatregelen, met bijbehorende wijzigingen in de output.

3.4.7 Netwerkactiviteiten

- Op 11 maart is deelgenomen aan de bijeenkomst, georganiseerd door de Duitse vertegenwoordiger in het Evaluation Expert Committee (ExCo). De bijeenkomst was vooral gericht op het delen van de ervaringen met de midterm evaluatie (problemen effectmeting) en de ontwikkeling in de richting van het nieuwe programma.
- Op 15 maart, 16 juni en 27 oktober was het Regiebureau POP aanwezig bij het Evaluation Expert Committee in Brussel.
- Op 20 april is een bezoek gebracht aan de Vlaamse collega's van de afdeling Onderzoek van het Vlaamse Ministerie van Landbouw. De aandacht daarbij was voor een groot deel gericht op de ervaringen met de midterm evaluatie en met name de selectie van opdrachtnemers.
- Op 20 en 21 september hebben vertegenwoordigers van het Ministerie, provincies, betaalorgaan en Regiebureau POP deelgenomen aan de stakeholderconferentie in Brussel over monitoring en evaluatie na 2014.
- Op 11 oktober heeft de Helpdesk Monitoring en Evaluatie van de Europese Commissie een focusgroepbijeenkomst georganiseerd over het Gemeenschappelijk Monitorings- en Evaluatiekader van de toekomst. De bijeenkomst werd in Brussel georganiseerd voor vertegenwoordigers van Luxemburg, Vlaanderen, Wallonië en Nederland. Belangrijke aandachtspunten waren: complexiteit van de dataverzameling, meting van effecten van de programma's en complexiteit van het CMEF.
- Op 9 december was er een workshop over de verbetering van de uitvoering van plattelandsontwikkelingsprogramma's. Hieraan nam een Nederlandse delegatie deel.

4. De financiële uitvoering van het programma

Verordening 1698/2005, artikel 82, lid 2c

De financiële uitvoering van het programma, waarbij per maatregel een overzicht van de uitgaven van betalingen aan begunstigden wordt gegeven.

4.1 Beschikbaar budget en declaraties

Nederland had voor de jaren 2007, 2008 en 2009 de beschikking over een EU-kasbudget van ruim € 216 miljoen dat in het kader van de n+2-systematiek uiterlijk eind december 2011 uitbetaald moest zijn aan de eindbegunstigde en vervolgens eind januari 2012 gedeclareerd bij de EU.

Het hierboven genoemde budget voor 2007 tot en met 2009 is ruimschoots gerealiseerd. Op 1 januari 2012 is er in totaal ongeveer € 235 miljoen uitbetaald en gedeclareerd. De verdeling van de € 235 miljoen over de (kalender)jaren is als volgt:

2006: € 0,3 miljoen
2007: € 20,5 miljoen
2008: € 26,1 miljoen
2009: € 47,8 miljoen
2010: € 73,9 miljoen
2011: € 66,2 miljoen

Uit bovengenoemde getallen blijkt dat de stijgende lijn in de declaraties in de periode 2006-2010 niet is voortgezet. In 2011 is de declaratie ongeveer € 8 miljoen lager uitgevallen dan in 2010.

De declaratie is als volgt over de assen verdeeld:

Overzicht beschikbaar budget en declaraties (incl. Health Check)

As	Beschikbaar 2007-2013	Beschikbaar 2007-2011	Realisatie t/m 2011	Realisatie t.o.v 2007-2011	Realisatie t.o.v. 2007-2013
	miljoen €	miljoen €	miljoen €	%	%
As 1 Versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector	202	128	48,6	40%	24%
As 2 Verbetering milieu en platteland	183	120,6	92,9	77%	51%
As 3 Leefbaarheid en diversificatie	157	108,0	66,4	61%	42%
As 4 Uitvoeren Leader-aanpak	48	34,9	25,4	73%	53%
Technische bijstand	3	2,5	1,7	68%	56%
Totaal	593	394	235	59%	40%

In 2011 hebben, op een gering bedrag in 2010 na, de eerste Health Check betalingen plaatsgevonden. Het gaat om een bedrag van € 2,5 miljoen.

4.2 Betalingen bezwaar en beroep

In 2011 hebben er geen betalingen plaatsgevonden als gevolg van uitspraken in het kader van bezwaar- en beroepschriften over beschikkingen uit de voorgaande periode (POP1).

4.3 Hergebruik van steun die overeenkomstig artikel 33 van Verordening (EG) nr. 1290/2005 is teruggevorderd

Middelen die in overeenstemming met artikel 33 van Verordening (EG) nr. 1290/2005 worden teruggevorderd, worden heringezet op dezelfde maatregel als waaronder zij oorspronkelijk verstrekt zijn. Deze vorderingen worden jaarlijks aan de Europese Commissie verantwoord bij de jaaraangifte (Overzichtsbijslagen III en IIIA). Over het kalenderjaar 2011 betreft het 1.884 terugvorderingen met een totaal terugontvangen bedrag van € 349.048.

Ontvangen terugvorderingen cf. art.33 (EG) Vo.1290/2005

Maatregel	Aantal	Bedrag (€)
125	4	86.348,38
212	30	784,48
214	1.844	226.288,33
221	3	1.418,07
313	1	28.358,72
411	1	5.342,00
413	1	507,72
Totaal	1.884	349.047,70

4.4 Overzicht van uitgaven in 2011 in verhouding tot de geprogrammeerde uitgaven

Voor een overzicht van uitgaven in 2011 in verhouding tot de geprogrammeerde uitgaven wordt verwezen naar tabblad G5 van Bijlage 1: 'Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op en de evaluatie van de programma's voor plattelandsontwikkeling: Outputindicatoren'.

4.5 Financiële wijzigingen en notificaties

In 2011 is notificatie 2010-1 goedgekeurd. Deze notificatie had geen directe financiële gevolgen of gevolgen voor de financiële tabellen.

In 2011 zijn drie notificatievoorstellen ingediend. In voorstel 2011-1 zijn budgetverschuivingen opgenomen van maatregel 212 naar 214 (€ 1,8 miljoen) en van maatregel 221 naar 216 (€ 4 miljoen). De financiële tabel is overeenkomstig aangepast. Voorstel 2011-1 is op 18 juli 2011 goedgekeurd door de Europese Commissie.

Voorstel 2011-2 is ingediend op 10-11-2011. Deze notificatie bevat enkele financiële aanpassingen. De financiële tabel is hieraan aangepast. Deze notificatie is op 3 mei 2012 goedgekeurd.

Notificatievoorstel 2011-3 is ingediend op 22-12-2011. Deze wijziging beoogt aanpassing van het programma aan de actuele beleidsontwikkelingen en inschatting van de ontwikkeling van de uitgaven in de komende tijd.

Voor gedetailleerde informatie over de notificaties wordt verwezen naar §5.1.

5. Wijzigingen POP en NPS

In hoofdstuk 2 Programmamanagement kwamen reeds de bij de uitvoering van het programma ondervonden problemen en de in dat kader getroffen maatregelen aan de orde. Hierbij kwamen ook onderdelen van notificaties ter sprake. Hoofdstuk 5 gaat inhoudelijk in op de in 2011 ingediende en/of goedgekeurde notificaties. Ook het wijzigen van de Nationale Plattelandsstrategie wordt in dit hoofdstuk behandeld.

5.1 Notificaties

5.1.1 Notificatie 2010-1

Op 27 oktober 2010 is notificatievoorstel 2010-1 bij de Europese Commissie ingediend. Dit voorstel behelst inhoudelijke aanpassing van enkele maatregelfiches. De belangrijkste zijn aanpassing van maatregelfiche 214 (Agromilieuverbintenissen) en een aanvulling van de Less Favoured Areas (LFA= probleemgebieden), vallend onder maatregelfiche 212. Notificatievoorstel 2010-1 is op 24 januari 2011 goedgekeurd door de Europese Commissie.

5.1.2 Notificatie 2011-1

Op 10 mei 2011 is notificatievoorstel 2011-1 bij de Europese Commissie ingediend. Dit voorstel omvat aanpassingen van verscheidene maatregelfiches, te weten:

Maatregel	Omschrijving wijziging
111c	Aanpassing van de activiteiten voor demonstratieprojecten en toevoegen van de verenigingen van agrariërs als begunstigen voor de financiering van demonstratieprojecten en praktijknetwerken.
121	De voorwaarde van een bankverklaring voor levensvatbaarheid van een de onderneming is verwijderd
125	Het <i>maximale</i> subsidiebedrag voor bedrijfsverplaatsingen op grond van maatregelfiche 125 is verhoogd tot de door de EU toegestane maxima. Met het indienen van staatssteunmeldingen XA 173/2010 en XA 176/2010 is 'voorbehoud'-passage uit het maatregelfiche verwijderd.
212	a. Het beschikbare ELFPO- budget is met € 1,8 miljoen verlaagd b. De nationale financiering voor het Limburgs Heuvelland is met € 1,5 miljoen verlaagd. c. Correctie van het bedrag voor de aanvullende nationale financiering met € 2 miljoen, die is doorgevoerd met notificatie 2009-1 maar abusievelijk niet in de financiële tabel van het maatregelfiche is verwerkt
214	Toevoeging van de € 1,8 miljoen vrijgekomen middelen uit 212 en verlaging van de Nationale financiering.
216	a. Toevoeging van de mogelijkheid voor de financiering van bedrijfsverplaatsingen van agrarische bedrijven als gevolg van hydrologische ingrepen uit algemeen belang. b. De tekst omtrent de beperkte mogelijkheden voor de aankoop van grond zijn verduidelijkt c. 4 miljoen extra ELFPO middelen zijn toegekend uit maatregel 221
221	Het ELFPO budget is met 4 miljoen verlaagd als gevolg van dreigende onderuitputting
311b	De staatssteungrondslag aan wordt uitgebreid op grond van de algemene groepsvrijstellingsverordening.
312b	De regels voor steunintensiteit zijn verduidelijkt.
323	Aanpassing van de tekst in relatie tot staatssteunmelding XA 174/2010. Lege tabel met indicatoren en doelen verwijderd.
421	Onbedoelde beperkingen in het maatregelfiche zijn opgeheven en daarnaast zijn tekstuele wijzigingen doorgevoerd, bedoeld als verhelderingen van de bestaande tekst.

Notificatie 2011-1 is op 18 juli 2011 goedgekeurd door de Europese Commissie.

5.1.3 Notificatie 2011-2

Op 10 november 2011 is notificatievoorstel 2011-2 bij de Europese Commissie ingediend. Deze notificatie bevat een aantal financiële verschuivingen en tekstuele wijzigingen in de maatregelfiches.

Van maatregel 111 is € 1 miljoen overgeboekt naar maatregel 124; € 3,983 miljoen van maatregel 114 naar maatregel 121 en € 0,75 miljoen van maatregel 133 naar maatregel 121.

Maatregel 121 is aangepast aan de uitvoeringsverordening. Het fiche is beperkt tot hernieuwbare energieproductie voor 'eigen gebruik'. Verder is bij het onderdeel "Vereisten en doelen" sub 6 de zinsnede "Investerings dienen binnen drie jaar na goedkeuring van de aanvraag uitgevoerd te worden" uit fiche verwijderd.

Voor maatregel 214 is de herzieningsclausule 'einde looptijd POP2' toegevoegd, zijn de overgangsmaatregelen tussen twee opeenvolgende contracten met dezelfde begunstigde dusdanig aangepast dat oude contracten met verschillende einddata gemakkelijker kunnen worden samengevoegd in nieuwe contracten en is de verlaging van vergoedingen uit beleidsmatige of financiële overwegingen mogelijk gemaakt. Ook is de tekst over de cofinanciering uit het ELFPO verduidelijkt.

De technische beschrijving van bestaande beheerspakketten voor maatregel 214 is aangepast en een nieuw pakket voor kruidenrijk weidevogelgrasland is toegevoegd.

Uit de tekst van maatregel 311b + 321b is de zinsnede "extra kosten" verwijderd.

Bij maatregel 41 is de werkwijze van de lokale actiegroepen aangepast naar aanleiding van de wijzigingen van de uitvoeringsverordening POP en de herziening van de DG-AGRI Gids voor Leader.

Notificatie 2011-2 is goedgekeurd op 3 mei 2012.

5.1.4 Notificatie 2011-3

Op 22 december 2011 is notificatievoorstel 2011-3 bij de Europese Commissie ingediend. Op verzoek van de Europese Commissie is deze notificatie op 12 januari 2012 aangepast en opnieuw ingediend.

Het voorstel betreft vooral verschuivingen van ELFPO-middelen tussen maatregelen binnen assen en deels tussen assen om tegemoet te komen aan actuele (beleids-) ontwikkelingen en -prioriteiten en aan de tot op heden geconstateerde en gemaakte inschatting van de toekomstige uitgavensnelheden.

€ 1,3	miljoen	van maatregel 111 naar maatregel 121
€ 0,4	miljoen	van maatregel 123 naar maatregel 121
€ 2,36	miljoen	van maatregel 132 naar maatregel 121
€ 2,6	miljoen	van maatregel 212 naar maatregel 216
€ 3,4	miljoen	van maatregel 214 naar maatregel 216
€ 3	miljoen	van maatregel 312 naar maatregel 413
€ 2,9	miljoen	van maatregel 214hc naar maatregel 111hc
€ 4	miljoen	van maatregel 214hc naar maatregel 216hc
€ 3,5	miljoen	van maatregel 311b naar maatregel 323b
€ 448.950		van maatregel 321c naar maatregel 323b

In het licht van deze aanpassingen zijn de streefcijfers voor de outputindicatoren waar nodig aangepast.

Maatregelfiche 323b

Verder is er aan het programma een nieuwe fiche toegevoegd, HC-fiche maatregel 323 (Maatregelfiche 323b) Nieuw maatregelfiche, specifiek gericht op realiseren Health Check doelen Waterbeheer en biodiversiteit. Aan dit nieuwe HC-maatregelfiche wordt een budget toegekend van € 5 miljoen ELFPO.

Maatregelfiche 214 én subbijlage 12

Voorgesteld wordt om de mogelijkheid om voor de peildatum die gebruikt wordt bij de actualisatie tarieven uit te gaan van peilmoment 1 juli (huidige situatie) óf 1 januari

Technische Bijstand

Om uitvoering van de ex-ante evaluatie en andere voorbereidingsactiviteiten voor de volgende programmaperiode mogelijk te maken, is de tekst van dit fiche aangepast aan de daarvoor geldende regels.

Deze notificatie wordt door de Europese Commissie behandeld, zodra notificatie 2011-2 is goedgekeurd.

5.2 Nationale Plattelandsstrategie

Op 15 juli 2009 heeft Nederland, conform artikel 12, lid 2 van Verordening (EC) 1698/2005, een herziene versie van de Nationale Plattelandsstrategie (NPS) aan de Commissie gezonden. Deze actualisering van de NPS schetst het referentiekader voor de doelstellingen en de uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsprogramma en houdt rekening met de nieuwe uitdagingen in het kader van de Health Check. Naar aanleiding van het indienen van de aangepaste NPS, heeft de Commissie een aantal opmerkingen gemaakt en aanvullende vragen gesteld die Nederland ter harte heeft genomen, respectievelijk beantwoord heeft. Nederland heeft onder andere de analyse in hoofdstuk 1 herzien, waarbij rekening is gehouden met de nieuwe uitdagingen biodiversiteit, water en klimaatwijziging. Ook is een verdeling toegevoegd van de aanvullende financiële middelen over de zes nieuwe Europese prioriteiten. Een en ander resulteerde in een nieuwe versie van de NPS die in februari 2010 is ingediend.

Verder heeft de Commissie, zoals reeds gemeld in §3.4.4, de lidstaten verzocht om voor het einde van het jaar 2009 de set met baseline-indicatoren te actualiseren naar het niveau van 2006. Nederland heeft aan dit verzoek voldaan. Ook deze actualisatie had gevolgen voor de NPS, en resulteerde in een nieuwe versie die in maart 2010 is ingediend. Een volgende actualisatie van de indicatoren wordt uitgevoerd in 2011/2012.

In samenhang met notificatievoorstel 2011-3 is in 2011 ook een aanpassing van de NPS voorbereid. Deze omvat aanpassingen aan de uitgangspunten van het Health Check besluit van november 2008 en het besluit over het Economisch Herstelplan van februari 2009 en aan de economische, politieke en beleidsmatige ontwikkelingen die zich daarna hebben voorgedaan. Hierbij is ook rekening gehouden met de resultaten van de Mid Term Evaluatie POP, het Strategisch Verslag en de voortgang van de uitvoering van het POP blijkend uit de Jaarverslagen over de uitvoering van het POP.

6. Vorderingen met het programma

Verordening (EC) 1698/2005, artikel 82, lid 2b

De aan de hand van output- en resultaatindicatoren aangegeven vorderingen met het programma in het licht van de vastgestelde doelstellingen.

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft per as aan de hand van de daarbinnen uitgevoerde maatregelen de voortgang van de uitvoering van het programma in 2011. De voortgang wordt getoetst met behulp van de financiële realisatie tot en met 2011 en de behaalde resultaten van de verschillende maatregelen. Er vindt zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve analyse plaats. De kwantitatieve analyse is gebaseerd op drie indicatoren:

- (i) *Inputindicatoren*, beschrijven de inzet van de financiële middelen binnen POP2. Zij meten de voortgang in termen van betalingen aan de eindbegunstigden.
- (ii) *Outputindicatoren*, meten de gerealiseerde activiteiten onder de maatregelen binnen POP2. Zij vormen de eerste stap naar het realiseren van de operationele doelen. Outputindicatoren worden op maatregelniveau gemeten.
- (iii) *Resultaatindicatoren*, meten de directe en onmiddellijke effecten van de interventie. Zij worden, indien nodig, op maatregelniveau beschreven.

De kwantitatieve analyse, het belangrijkste deel van dit hoofdstuk, wordt aangevuld met een kwalitatieve analyse van de bevindingen van provincies en het Ministerie van EL&I over de voortgang van POP2. De kwalitatieve informatie kan de kwantitatieve analyse in het juiste licht plaatsen en verklarend werken bij onverwachte uitkomsten. Kwantitatieve en kwalitatieve analyse samen geven een beeld van de voortgang van het programma ten opzichte van de vooraf gestelde streefwaarden. Op basis hiervan kunnen aandachts- en verbeterpunten voor de resterende programmaperiode worden geformuleerd.

De financiële voortgang belicht alleen de benutting van de ELFPO-middelen. Voor de nationale middelen wordt verwezen naar hoofdstuk 4 over de financiële uitvoering.

De volgende paragrafen beschrijven per as de voortgang van het programma. Een volledige uitfinanciering aan het eind van 2015 (n+2) wordt haalbaar geacht bij een budgetrealisatie tussen 50 en 70% einde 2011. Analoog aan de werkwijze bij de Mid Term Evaluatie is de financiële voortgang aan deze percentages getoetst.

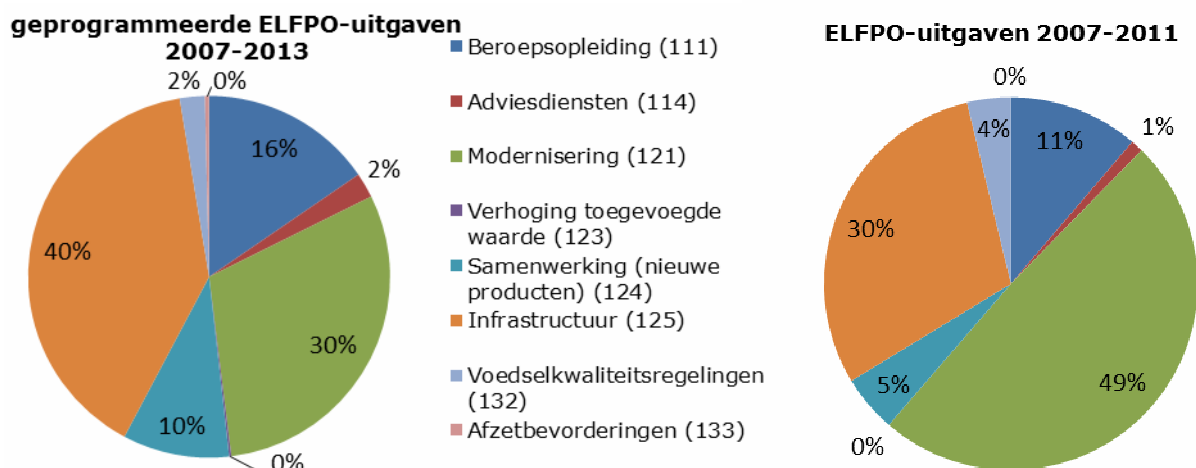
6.2 Voortgang As 1: versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector

Onder as 1 worden in Nederland de volgende maatregelen uitgevoerd:

- 111 (Acties op het gebied van beroepsopleiding en voorlichting)
- 114 (Gebruik adviesdiensten)
- 121 (Modernisering landbouwbedrijven)
- 123 (Verhoging van de toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten)
- 124 (Samenwerking voor de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedings- en de bosbouwsector)
- 125 (Infrastructuur voor de ontwikkeling en aanpassing van land- en bosbouw)
- 132 (Deelname door landbouwers aan voedselkwaliteitsregelingen)
- 133 (Activiteiten op het gebied van voorlichting en afzetbevordering)

6.2.1 Financiële voortgang As 1

Bijna de helft van alle uitgaven onder As 1, 49%, is besteed aan modernisering van landbouwbedrijven (maatregel 121). Aan infrastructuur (maatregel 125) is 30% uitgegeven, terwijl 11% is gegaan naar beroepsopleiding en voorlichting (maatregel 111). 5% is besteed aan samenwerking (maatregel 124), 4% aan voedselkwaliteitsregelingen (maatregel 132) en 1% aan adviesdiensten (maatregel 114). De maatregelen 123 (verhoging toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten) en 133 (activiteiten rond voorlichting en afzetbevordering) zijn tot nu toe niet opengesteld. Hiervoor zijn dus geen uitgaven gedaan.

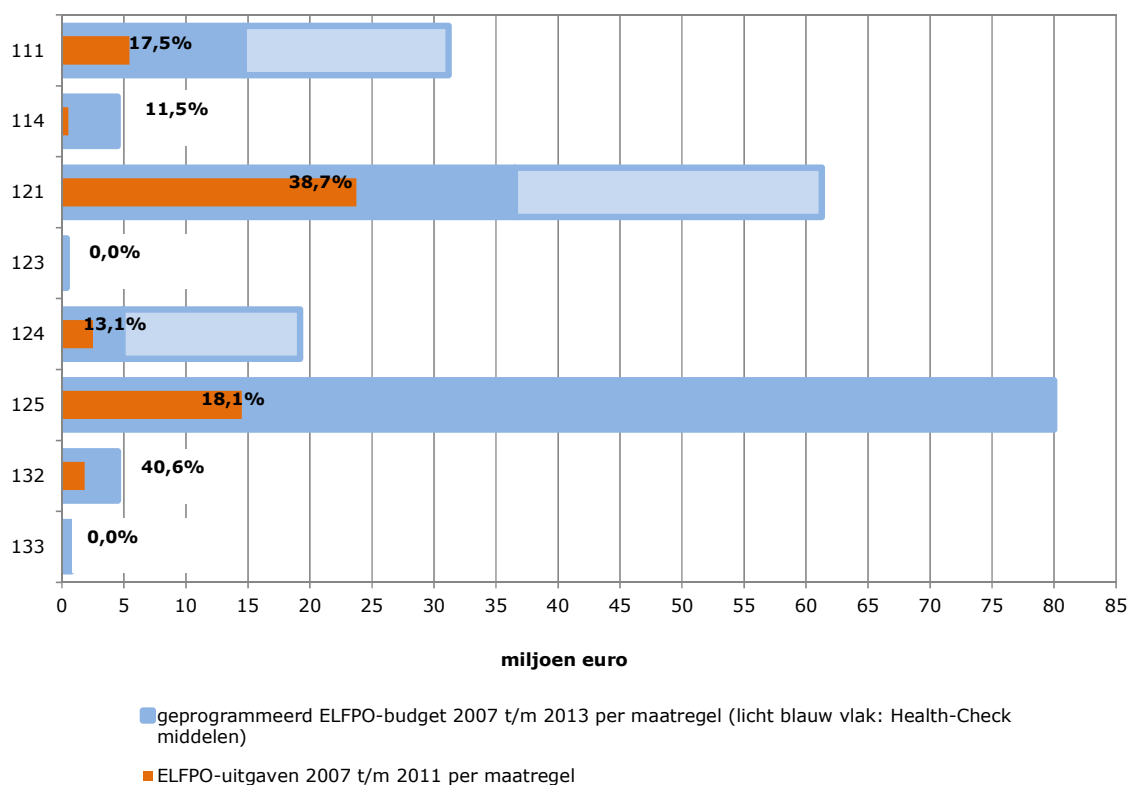
Figuur 6.1: Links: verdeling van het geprogrammeerde ELFPO-budget 2007-2013 over de maatregelen binnen as 1. Rechts: verdeling van de gerealiseerde ELFPO-uitgaven 2007-2011 over de maatregelen binnen as 1.

Deze verdeling van de gerealiseerde uitgaven tot en met 2011 wordt in figuur 6.1 vergeleken met de verdeling van de geprogrammeerde uitgaven tot en met 2013. Dit geeft een beeld van de relatieve voortgang van de maatregelen. Vooral maatregel 121, modernisering van landbouwbedrijven, loopt qua uitgaven relatief gezien voor op de andere maatregelen.

Figuur 6.2 toont de financiële realisatie van de afzonderlijke maatregelen (binnen As 1). De percentages variëren van 0% tot bijna 41%. Maatregel 132, betreffende voedselkwaliteitsregelingen, is het verst gevorderd, op korte afstand gevolgd door maatregel 121. Maatregel 125 ter bevordering van de infrastructuur kent het hoogst geplande budget ter waarde van € 80 miljoen, maar is slechts voor 18% benut. Maatregel 114 heeft het laagste realisatiepercentage: 11,5%. Geconcludeerd kan worden, dat de realisatie van de uitgaven na vijf van de zevenjarige POP2 periode voor As 1 over de gehele linie achterloopt bij de verwachtingen. In juni en december 2011 zijn aan het CvT POP NL voorstellen gedaan om de voortgang te versnellen. Op basis van de meest recente beoordeling van de financiële voortgang die ten behoeve van het CvT wordt gemaakt, blijkt dat inmiddels voor de meeste maatregelen voldoende verplichtingen zijn aangegaan. Ook is bij de outputindicatoren de gewenste sterke toename van het aantal goedgekeurde aanvragen over 2011 te signaleren.

Vanwege vertragingen in de realisatie van subsidiabele activiteiten als gevolg van de financiële en EHEC-crisis, en de soms langdurige procedures om vergunningen te verwerven, zijn de termijnen voor maatregel 121 (modernisering van landbouwbedrijven) verlengd. Met name bij de submaatregelen 'Jonge Landbouwers', 'Gecombineerde Luchtwatersystemen' en 'Milieuvriendelijke Maatregelen (POP-nu)' is de

termijn voor het indienen van de subsidievaststellingsaanvraag onder voorwaarden verlengd van 2 naar 3 jaar.

Figuur 6.2: Geprogrammeerde ELPO-middelen 2007-2013, ELPO-uitgaven 2007-2010 en uitputtingspercentage per maatregel binnen as 1

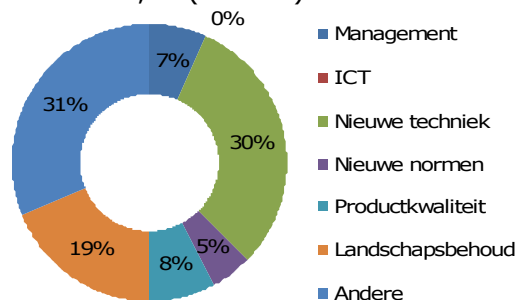
6.2.2 Voortgang Outputindicatoren As 1 per maatregel

Maatregel 111 (Acties op gebied van beroepsopleiding en voorlichting)

De doelstelling van maatregel 111 is het vergroten van inzicht, kennis en vaardigheden van mensen die werkzaam zijn in de landbouw-, bosbouw- of voedselsector. De outputindicatoren voor maatregel 111 zijn:

- Aantal deelnemers aan een opleiding
- Aantal ontvangen opleidingsdagen

In 2011 hebben bijna 28.000 mensen uit de landbouwsector een opleiding gevolgd. Het totaal aantal deelnemers in de periode 2007-2011 komt hiermee op 81.845, allemaal afkomstig uit de landbouw. De streefwaarde, die was vastgesteld op 16.500 deelnemers, is (en was) hiermee ruim overschreden. Het aantal ontvangen

Figuur 6.3: Verdeling (%) deelnemers aan een opleiding in het kader van maatregel 111

opleidingsdagen ligt nu rond de streefwaarde. In 2011 is het totaal aantal opleidingsdagen verhoogd met bijna 32.000 dagen tot een totaal over de gehele periode van 45.853 dagen. De streefwaarde is 45.700 opleidingsdagen.

Van de deelnemers volgden er 25.351 (31%) een niet nader gedefinieerde opleiding. Ongeveer eenzelfde aantal (25.348) volgde een opleiding op het gebied van nieuwe technieken. Veel deelnemers volgden ook een opleidingsactiviteit op het gebied van landschapsbehoud c.a. (15.684, 19%). Slechts enkele deelnemers (24) volgden een opleiding op ICT-gebied. Een opleiding op het gebied van management is gevolgd door 5.368 deelnemers (7%) en op het gebied van productkwaliteit door 6.196 deelnemers (8%).

Onderzocht wordt, in hoeverre de wijze van uitvoering van de maatregel, de registratie van de deelnemers en de bij de opzet van het programma gedachte uitvoering en bijbehorende streefwaarden met elkaar in lijn zijn. Hiermee moet een betrouwbaarder beeld van de voortgang van deze maatregel mogelijk worden.

Het onderdeel beroepsopleiding en voorlichting is stopgezet omdat agrariërs in Nederland over het algemeen al een vrij hoog kennisniveau hebben. Het resterende bedrag wordt overgeheveld naar praktijknetwerken die ook binnen deze maatregel vallen.

In 2011 is de regeling Demonstratieprojecten functionele agrobiodiversiteit (FAB) twee keer opengesteld (Health Check). Deze valt onder de nieuwe uitdagingen. Tijdens elke openstelling is één aanvraag goedgekeurd. In totaal is er € 5.999.794,00 subsidie verleend. Hiervan is 75% voor rekening van het ELFPO.

Maatregel 114 (gebruik adviesdiensten)

De subsidie draagt bij in de bekostiging van adviesdiensten voor agrarische ondernemers om hen te ondersteunen bij de naleving van de cross compliance-randvoorwaarden. Het systeem van de cross compliance is geïntroduceerd om landbouwers maatschappelijk verantwoord te laten ondernemen en is gekoppeld aan de EU-bedrijfstoeslagen (directe inkomenssteun).

De outputindicator voor maatregel 114 is:

- Aantal gesteunde landbouwers

De streefwaarde van het aantal gesteunde landbouwers ligt op 14.175. Tot en met 2011 zijn in totaal 1.304 landbouwers gesteund (274 in 2011), dit komt neer op 9% van de streefwaarde. Dit komt redelijk overeen met de 11,5% financiële uitputting. In 2011 zijn er, mede vanwege de relatief hoge uitvoeringskosten, geen ELFPO-uitgaven aan deze maatregel besteed, wel is er nationaal budget aan besteed.

In een beknopte tussentijdse evaluatie in 2011 (Van der Knijff, 2011) kwam naar voren dat er geen eenduidige conclusies zijn te trekken over de doeltreffendheid en doelmatigheid van deze subsidieregeling. Volgens een deel van de bedrijfsadviseurs sluit het gesubsidieerde bedrijfsadvies goed aan op de behoefte van de ondernemers met als effect een betere bekendheid met en naleving van de cross-compliance randvoorwaarden en een verdere verduurzaming van de landbouw. Andere bedrijfsadviseurs daarentegen twijfelen over de meerwaarde en effectiviteit van de regeling. Voor een deel van de ondernemers heeft de subsidieregeling een drempelverlagend effect, maar voor de (kleinere) ondernemers geldt dat de subsidievoorwaarden eerder kostenverhogend zijn of zondermeer hoog zijn ten opzichte van de hoogte van de directe inkomenssteun. Bedrijfsadviseurs geven aan de regeling goed en efficiënt te kunnen inpassen in hun dienstverlening aan de ondernemers, dit in tegenstelling tot de accountants. Voor de overheid geldt dat tegenover het relatief lage subsidiebudget relatief hoge uitvoeringskosten staan.

Maatregel 121 (Modernisering van landbouwbedrijven)

Doel van maatregel 121 is het stimuleren van investeringen op het gebied van efficiëntieverbetering, duurzame productieprocessen, kwaliteitsverbetering of nieuwe producten. De maatregel moet een bijdrage leveren aan een concurrerende, duurzame en vitale landbouw die voldoet aan maatschappelijke randvoorwaarden rond milieu, dierenwelzijn, diergezondheid en agro-biodiversiteit. De outputindicatoren voor maatregel 121 zijn:

- Aantal gesteunde landbouwbedrijven
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde landbouwbedrijven is in 2011 met 440 toegenomen tot een totaal van 2.353 bedrijven over de periode 2007-2011. De streefwaarde van 3.400 gesteunde landbouwbedrijven is hiermee voor 69% bereikt. Het totale investeringsvolume tot en met 2011 is minder ver gevorderd met 23% van de streefwaarde (ruim € 281,8 miljoen ten opzichte van ruim € 1,2 miljard). De ELFPO-bijdrage aan deze investeringen bedraagt ruim € 23,7 miljoen. Dit is 38,7% van het geprogrammeerde ELFPO-budget voor deze maatregel ter waarde van € 61 miljoen.

In 2011 werd ruim € 5,8 miljoen aan ELFPO-gelden besteed. Het overgrote deel hiervan werd besteed aan de onderdelen 'duurzaamheidsinvestering luchtwassers' (wordt vanaf 2012 gestopt) en 'bedrijfsmodernisering jonge landbouwers'. Het overige deel is besteed aan 'marktintroductie energie innovatie' (in 2012 geen ELFPO-gelden opengesteld) en aan het nieuwe onderdeel 'integraal duurzame stallen'. Het onderdeel 'bedrijfsmodernisering jonge landbouwers' is zeer succesvol en wordt in principe onbeperkt opengesteld.

Maatregel 123 (Verhoging toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten)

Het doel van maatregel 123 is het versterken van de algehele prestatie van de primaire land- en bosbouwbedrijven en het verhogen van de toegevoegde waarde van landbouwproducten. De outputindicatoren voor maatregel 123 zijn:

- Aantal gesteunde ondernemingen
- Totaal investeringsvolume

Deze maatregel is tot en met 2011 niet opengesteld. Er zijn dan ook geen projecten binnen deze maatregel uitgevoerd: zowel het aantal gesteunde ondernemingen als het totale investeringsvolume staan op nul. Het geprogrammeerde ELFPO-budget zal worden overgeheveld naar maatregel 121.

Maatregel 124 (Samenwerking voor de ontwikkeling van nieuwe producten etc.)

Het doel van maatregel 124 is het bevorderen van samenwerkingsprojecten die gericht zijn op het ontwikkelen van nieuwe producten, technieken, productie- of leveringsmethode en organisatiemethode in de bedrijfsvoering. De outputindicator voor maatregel 124 is:

- Aantal gesteunde samenwerkingsinitiatieven

In 2011 zijn 34 samenwerkingsinitiatieven gesteund, waarmee het totaal aantal gesteunde samenwerkingsinitiatieven in de periode 2007-2011 komt op 91. Dit is 54% van de streefwaarde van 170. De belangstelling voor deze maatregel is groot.

Voorjaar 2012 voert het LEI in opdracht van het Ministerie van EL&I een tussentijdse effectevaluatie uit. Onderdeel van deze evaluatie is een effectmeting door middel van een enquête onder deelnemers aan de regeling. Hieruit blijkt dat het vooral gaat om vernieuwingen van techniek in het productieproces en daarnaast, in mindere mate, om

vernieuwing van producten. Voor meer dan 90% van de deelnemers was het innovatieproject belangrijk voor het bedrijf. Twee derde van de deelnemers geeft aan zonder subsidie de innovatie niet hebben uitgevoerd. De subsidie heeft de ontwikkeling van nieuwe technieken/producten in tijd gemeten versneld en de samenwerking met externen bevordert. Effect van de gesubsidieerde innovatie is het grootst op productkwaliteit, verbetering van de marktpositie, versterking van ondernemerschap en betere maatschappelijke acceptatie van het bedrijf.

Maatregel 125 (Infrastructuur voor de ontwikkeling en aanpassing van de land- en bosbouw)

Het doel van deze maatregel is het verbeteren van de verkavelingsstructuur en infrastructuur in de landbouw. De outputindicatoren voor maatregel 125 zijn:

- Aantal gesteunde concrete acties
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde concrete acties is in 2011 met 58 acties toegenomen tot een totaal van 162. Dit is 41% van de streefwaarde van 400 gesteunde concrete acties. Het totale investeringsvolume is in 2011 met ruim € 10,6 miljoen toegenomen tot een kleine € 31 miljoen, slechts 9% van de streefwaarde (€ 331 miljoen).

In 2011 zijn de budgetten voor de provincies ontschot: in plaats van een afzonderlijk budget per provincie is het resterende beschikbare budget op landelijk niveau opengesteld. Gevolg was een competitie tussen de provincies voor dit budget (wie het eerste komt, ...). Dit heeft goed gewerkt. De verplichtingenruimte voor deze maatregel is geheel benut. Echter, aangezien fysieke inrichtingswerkzaamheden vaak langdurige processen zijn, loopt de financiële realisatie (ver) achter.

Maatregel 132 (Deelname aan voedselkwaliteitsregelingen)

Het doel van maatregel 132 is het verbeteren van de productkwaliteit en de verduurzaming van productieprocessen om een hogere marktwaarde van de producten te bereiken. De outputindicator voor maatregel 132 is:

- Aantal gesteunde landbouwbedrijven

Het aantal gesteunde landbouwbedrijven op grond van maatregel 132 is in 2011 met 78 bedrijven toegenomen tot 372 bedrijven. De streefwaarde ligt op 1.500 bedrijven, dit is inclusief de beschikkingen uit de POP1 periode. Deze laatste hebben een omvang van 1.342, waarmee het totaal aantal gesteunde landbouwbedrijven uitkomt op 1.714, ruim boven de streefwaarde.

Het bedrag dat in 2011 aan deze maatregel is besteed (een kleine € 450.000) kwam voor rekening van het onderdeel 'uitfinanciering SVBP'. Het onderdeel 'kwaliteitsregeling veehouderij' is komen te vervallen. In 2012 zal een groot deel van het overgebleven budget voor deze maatregel overgeheveld worden naar maatregel 121.

Maatregel 133 (Activiteiten rond voorlichting en afzetbevordering)

Via voorlichting en afzet bevorderende activiteiten moeten consumenten in staat worden gesteld gecertificeerde kwaliteitssystemen beter te herkennen en te vertalen in aankoopbeslissingen. De outputindicator voor maatregel 133 is:

- Aantal gesteunde acties

Deze maatregel is niet opengesteld en zal tot het einde van de programmaperiode ook niet worden opengesteld.

6.2.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 1

Voor As 1 gelden resultaatindicatoren R1 tot en met R4.

R1 'Aantal deelnemers dat een opleidingsactiviteit op het gebied van land- en/of bosbouw met succes heeft beëindigd', gekoppeld aan maatregel 111 (Acties op het gebied van beroepsopleiding)

- Het betreft vooral kortlopende opleidingen, gericht op toepassing in de praktijk. Gezien de aard van de opleidingen zullen de deelnemers (54.488) deze succesvol hebben beëindigd. Opleiding en cursussen verhogen het kennisniveau van de agrarisch ondernemers. Bovendien worden ook contacten met collega-landbouwers opgebouwd, wat de netwerkvorming ten goede komt. De animo voor praktijknetwerken (maatregel 111) is hoog maar is in 2011 wel afgenomen. De streefwaarde is bij bovenstaande aanname ruimschoots bereikt.

R2 'Bruto toegevoegde waarde bij de gesteunde ondernemingen', gekoppeld aan maatregel 114 (Gebruik adviesdiensten), 121 (Modernisering landbouwbedrijven), 124 (Samenwerking bij innovatie) en 125 (Infrastructuur voor de ontwikkeling/aanpassing van land- en bosbouw).

- De voortgang van resultaatindicator R2 wordt beschreven op basis van de standaardopbrengst (SO), een maateenheid voor de economische omvang van een agrarisch bedrijf. De informatie komt uit de CBS Landbouwtelling. De ontwikkeling van de SO tussen 2006 en 2010 van bedrijven die deelnemen aan POP2 wordt vergeleken met die van bedrijven die niet meedoen met POP2. De informatie is beschikbaar voor maatregel 114 en 121 (drie onderdelen) voor verschillende bedrijfstypes.

Bij maatregel 121, die uit 3 onderdelen bestaat, hebben de begunstigde bedrijven zich duidelijk beter ontwikkeld dan de bedrijven die hieraan niet hebben meegedaan. Bij maatregel 114 is dit verschil minder groot, maar wel aanwezig.

Verder kan uit de Landbouwtelling worden geconcludeerd dat bedrijven die deelnemen aan POP1 in 2006, dus voor het begin van de nieuwe programma-periode, al een veel grotere SO hebben dan de niet-deelnemende bedrijven. Dit geldt vooral voor de bedrijven met luchtwassers. Bij bedrijven met steunregeling voor jonge agrariërs en maatregel 114 is dit verschil minder groot.

Tabel 6.1: Ontwikkeling 2006-2011 van de standaardopbrengst (a) van deelnemende en niet-deelnemende bedrijven aan POP2 voor maatregel 114 en verschillende onderdelen van maatregel 121

	mutatie standaardopbrengst	
	2006-2011	
	deelnemers POP2	niet-deelnemers
114: bedrijfsadviesdiensten (melkvee- en akkerbouwbedrijven)	23%	13%
121: modernisering (luchtwassers op varkensbedrijven)	62%	38%
121: modernisering (RSG, structuurverbetering glastuinbouw)	35%	15%
121: modernisering (jonge agrariërs)	33%	13%

a) maateenheid voor de economische omvang van een bedrijf

Bron: CBS Landbouwtelling, eigen berekening

R3 'Aantal ondernemingen dat nieuwe producten en/of nieuwe technieken heeft geïntroduceerd', gekoppeld aan maatregel 121 (Modernisering landbouwbedrijven) en 124 (Samenwerking bij innovatie).

- R3 kent twee streefwaarden: een streefwaarde is gekoppeld aan maatregel 121, de andere aan maatregel 124.

De belangrijkste maatregel wat aantal deelnemers betreft is maatregel 121. Hier hebben tot en met 2011 bijna 1.350 bedrijven een nieuw product of nieuwe techniek geïntroduceerd. Een meer dan evenredig deel van de aan maatregel 121 deelnemende bedrijven is biologisch (10%) terwijl het aandeel biologische bedrijven in Nederland nog geen 2% bedraagt.

R4 'Waarde van landbouwproducten waarvoor een erkend kwaliteitskeurmerk wordt gevoerd', gekoppeld aan maatregel 132 (Deelname aan voedselkwaliteitsregelingen).

- R4 wordt gemeten via de ontwikkeling van de biologische productie. Gekeken wordt naar de ontwikkeling van de totale standaardopbrengst (SO) en het aantal bedrijven tussen 2005 en 2011.

Tabel 6.2: Ontwikkeling 2005-2011 van de standaardopbrengst, en het aantal bedrijven, biologisch en gangbaar, index 2005=100.

	Ontwikkeling 2005-2011 (index 2005=100)	
	SO	Aantal bedrijven
Biologische productie	143,6	109,5
Gangbare productie	104,9	85,7

Bron: CBS Landbouwtelling.

De biologische bedrijven ontwikkelen zich gunstiger op beide criteria. De verschillen zijn ten opzichte van vorig jaar ook groter geworden (tabel 6.2).

Het marktaandeel van de consumptieve bestedingen voor biologisch voedsel daalde tussen 2006 en 2010 van 1,9 naar 1,7%. In 2010 bedroegen de consumptieve bestedingen € 752 miljoen (Ministerie van EL&I, 2011). De streefwaarde van € 1.168,5 miljoen is hiermee voor 64% bereikt. Het cijfer voor 2011 was nog niet beschikbaar.

6.3 Voortgang As 2: verbetering milieu en platteland

Onder as 2 worden in Nederland de volgende maatregelen uitgevoerd:

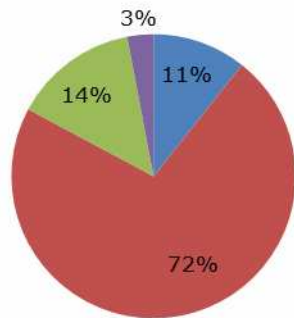
- 212 (betalingen voor natuurlijke handicaps aan landbouwers);
- 214 (agromilieuverbintenissen)
- 216 (niet-productieve investeringen)
- 221 (eerste bebossing landbouwgrond).

6.3.1 Financiële voortgang As 2

Het geprogrammeerde budget voor As 2 is in verband met de Health-Check eind 2009 met ruim € 30,6 miljoen verhoogd tot in totaal € 183,4 miljoen. De extra middelen gingen naar maatregel 214 (+€ 17,6 miljoen) en maatregel 216 (+€ 13,1 miljoen).

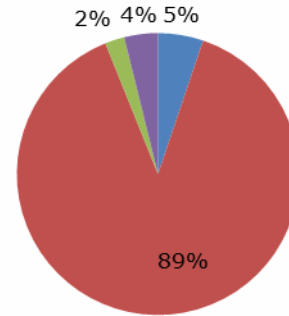
In 2011 is er bijna € 15,8 miljoen besteed aan maatregelen binnen As 2. Dit heeft het totaal aan uitgaven over de gehele POP2 periode gebracht op € 92,9 miljoen. De mate van financiële realisatie komt hiermee op 50,7% en haalt net de 50% grens. Het rechter cirkeldiagram in figuur 6.4 geeft aan hoe de uitgaven binnen As 2 zijn verdeeld naar de maatregelen. Het overgrote deel van het budget, 89%, is besteed aan agromilieuverbintenissen (maatregel 214). De andere drie maatregelen 212, 216 en 221 ontvingen respectievelijk 5%, 2% en 4% van de uitgaven.

**geprogrammeerde
ELFPO-middelen 2007-
2013**

ELFPO-uitgaven 2007-2011

- Natuurlijke handicaps (211, 212)
- Agromilieubetalingen (214)
- Niet-productieve investeringen (216)
- Eerste bebossing landbouwgrond (221)

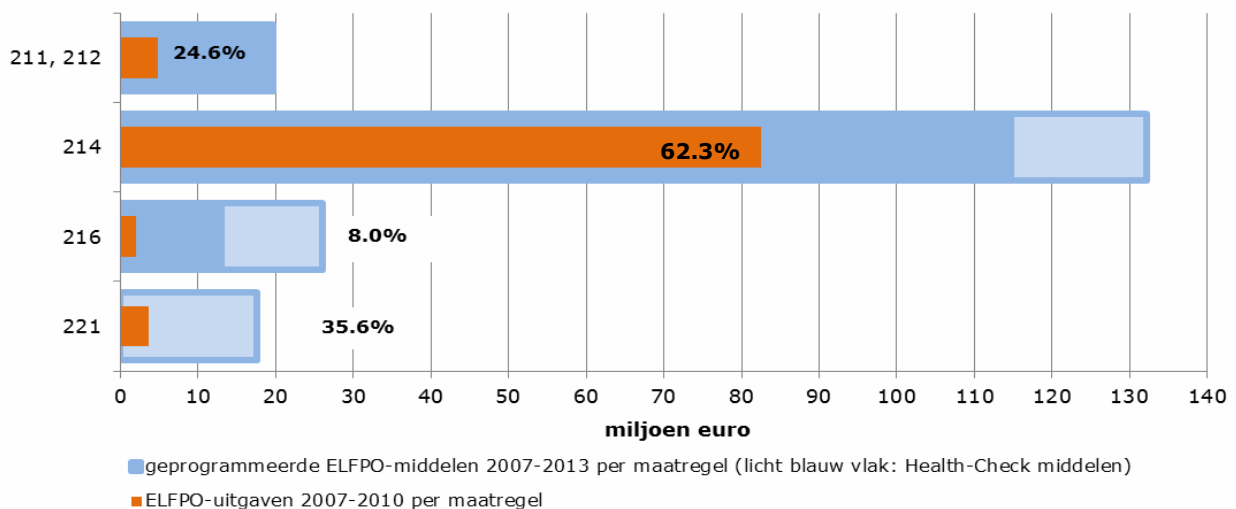

Figuur 6.4: Links: verdeling van het geprogrammeerde ELFPO-budget 2007-2013 over de maatregelen binnen As 2. Rechts: verdeling van de gerealiseerde ELFPO-uitgaven 2007-2011 over de maatregelen binnen As 2.

Als deze gegevens worden vergeleken met de verdeling van de geprogrammeerde uitgaven over de maatregelen (linker cirkeldiagram in figuur 6.4), blijkt dat het aandeel van maatregel 214 op dit moment ruim boven het geplande aandeel ligt, terwijl de aandelen van de maatregelen 212 en 216 een stuk lager liggen. Op grond van de gerealiseerde uitgaven loopt maatregel 214 dan ook relatief gezien goed, terwijl de maatregelen 212 en 216 financieel behoorlijk achterlopen.

Hetzelfde beeld blijkt uit figuur 6.5. Deze figuur toont de financiële uitputting van de maatregelen binnen As 2. Maatregel 214 loopt volgens schema met een benutting van 62,3%. Maatregel 212 kent een benutting van 24,6%, ruim achter op schema. Op maatregel 216 is nog maar 8,0% geboekt. De financiële uitvoering van maatregel 221 is gelijk aan 35,6%.

Bij maatregel 212 is zowel het aantal gesteunde bedrijven als de daarmee corresponderende oppervlakte in 2011 behoorlijk toegenomen. De uitbreidingsmaatregelen hebben wat dat betreft effect gehad.

Figuur 6.5: Geprogrammeerde ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2011 en uitputtingspercentage per maatregel binnen As 2.

6.3.2 Voortgang Outputindicatoren As 2 per maatregel

Maatregel 212 (betalingen voor natuurlijke handicaps aan landbouwers)

Onder maatregel 212 krijgen landbouwers betalingen voor natuurlijke handicaps voor o.a. het behoud van de landbouw in de diepe veenweidegebieden, heuvellandschappen en beekdalen. De outputindicatoren voor maatregel 212 zijn:

- Aantal gesteunde bedrijven
- Gesteunde oppervlakte (ha)

In 2011 zijn er 7.369 bedrijven gesteund. Hiermee is het totaal aantal gesteunde bedrijven gestegen naar 11.450. Dit ligt ver boven de streefwaarde van 6.486 bedrijven. Als er naar oppervlakte gekeken wordt, is de streefwaarde echter nog niet bereikt. In 2011 is wel een grote stap gezet: de gesteunde oppervlakte is met 73.664 ha gestegen naar 110.007 ha, wat neerkomt op 89% van de streefwaarde (123.617 ha).

Het overgrote deel van de in 2011 bestede middelen aan maatregel 212, een kleine € 1,2 miljoen, is gegaan naar het onderdeel 'verlengen van bestaande contracten'. Een klein bedrag (€ 591) is besteed aan 'nieuwe contracten veenweide'. Het totale budget voor maatregel 212 is maar voor 24,6% uitgeput. Ook in 2011 zijn er nauwelijks nieuwe contracten gerealiseerd, maar voornamelijk lopende contracten gefinancierd. De reden hiervoor is dat er geen voldoende nationale cofinanciering beschikbaar is.

In 2011 is er € 1,8 miljoen van maatregel 212 overgeheveld naar maatregel 214. In 2012 zal er nog ca. € 2,6 miljoen budget overgaan naar maatregel 216.

Maatregel 214 (agromilieuverbintenissen)

De doelstellingen van de agromilieuverbintenissen zijn onder meer de instandhouding van de biodiversiteit en cultureel landelijk erfgoed. De outputindicatoren voor maatregel 214 zijn:

- Aantal gesteunde bedrijven
- Totaal gesteunde/gesteunde fysieke oppervlakte (ha)
- Aantal contracten

Tot en met 2011 zijn er 7.437 bedrijven gesteund. Hiermee is 28% van de streefwaarde (27.000 bedrijven) bereikt. De gesteunde oppervlakte is beduidend groter dan de streefwaarde. Tot nu toe is er 84.645 ha oppervlakte gesteund waarmee 83% van de streefwaarde (101.500 ha) is bereikt. Het aantal contracten is in 2011 gestegen met 2.962 tot 15.889 contracten over de gehele periode. De streefwaarde ligt op 27.000 contracten, waardoor nu 59% van de streefwaarde is bereikt. Hoewel het aantal gesteunde bedrijven wat achter loopt op de verwachting geven de andere twee indicatoren aan dat de output zich naar verwachting ontwikkelt.

De uitgaven aan maatregel 214 lopen volgens schema. Op dit moment is 62% van het geprogrammeerde ELFPO-budget besteed. In notificatie is nog een budgetverschuiving vanuit maatregel 214 naar maatregel 216 opgenomen. Verwacht wordt dat het budget in 2012 qua verplichtingen al geheel verbruikt wordt.

De provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN) is per 1 januari 2010 vervangen door het nieuwe provinciale Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). In 2011 is het totale bedrag van nog lopende PSAN-contracten en aangegane SNL contracten (exclusief ganzenbeheer) iets afgenomen (ruim 3 miljoen) naar € 57 miljoen. Hier staat tegenover dat het bedrag van ganzenbeheer via PSAN in 2011 beduidend is toegenomen van € 10,7 naar € 13,5 miljoen. De totale ontvangsten aan agrarisch en niet-agrarisch natuurbeheer in de primaire landbouw worden in 2011 rond de € 86 miljoen geschat. (Bron: Venema, et.al. 2012).

Het nieuwe onderdeel 'akkerrandenbeheer', waar modulatiegeld voor is gereserveerd, loopt nog niet en wordt waarschijnlijk ook niet opengesteld.

Maatregel 216 (niet-productieve investeringen)

Onder maatregel 216 worden projecten gesteund die gekoppeld zijn aan agromilieuverbintenissen en projecten om verdroging te bestrijden, vooral rond natuurgebieden. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal gesteunde bedrijven
- Totaal investeringsvolume

De streefwaarde van het aantal gesteunde bedrijven op grond van maatregel 216 is vastgesteld op 605. Dit aantal is nu na 5 jaar voor 64% bereikt, getuige de 386 gesteunde bedrijven, waarvan 11 in 2011. Het totale investeringsvolume is slechts voor 11% bereikt. Tot en met 2011 is er voor ruim € 6,2 miljoen geïnvesteerd (€ 1,2 miljoen in 2011), terwijl de streefwaarde is vastgelegd op € 54,9 miljoen.

Tot nu toe is slechts 8,0% van de geprogrammeerde ELFPO-uitgaven daadwerkelijk gerealiseerd. In 2012 zal het budget, in navolging van maatregel 125, tussen de provincies worden ontschot. Hierdoor zullen naar verwachting de verplichtingen nagenoeg vol raken. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is een tijdige daadwerkelijke realisatie van de investeringen.

Maatregel 221 (eerste bebossing landbouwgrond)

De doelstelling van maatregel 221 is het vergroten van het bosareaal middels bebossing van landbouwgrond. Hiermee moet een bijdrage geleverd worden aan het behalen van de klimaatdoelstellingen, het tegengaan van erosie en het opwaarderen van het landschap. De outputindicatoren van maatregel 221 zijn:

- Aantal begunstigden
- Aantal hectaren beboste grond (ha)

In 2011 zijn er 3 begunstigden van maatregel 221 geweest. Dit brengt het totale aantal begunstigden op 5, slechts 3% van de streefwaarde van 150. Ook het aantal hectaren bos, verhoogd met 21 ha in 2011 tot 26 ha totaal, is een fractie (2%) van de streefwaarde (1.500 ha). In alle gevallen gaat het hier om gemengde aanplant om klimaatverandering tegen te gaan, in Drenthe.

Binnen maatregel 221 is het overgrote deel van de uitgaven in 2011 (ca. € 640.000) besteed aan het onderdeel 'uitfinanciering SBL', betreffende verbintenissen uit POP1. Een klein deel (ca. € 60.000) is besteed aan 'provinciale doelen' door de provincie Drenthe.

6.3.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 2

Alle maatregelen onder As 2 zijn gekoppeld aan resultaatindicator R6.

R6 'Oppervlakte waarop een succesvol landbeheer wordt toegepast dat bijdraagt tot de biodiversiteit, de waterkwaliteit, het tegengaan van klimaatverandering, de bodemkwaliteit of de voorkoming van marginalisering en het verlaten van land'.

- ➔ De streefwaarden voor R6 zijn 101.500 ha landbeheer dat bijdraagt aan biodiversiteit en 1.880 ha dat bijdraagt aan het tegengaan van klimaatverandering. De oppervlakte cultuurgrond dat agromilieubetalingen ontvangt (maatregel 214) geeft aan dat er bijna 85.000 ha gesteund wordt.
- ➔ De streefwaarde is hiermee voor 85% bereikt.

- Het aantal hectare dat klimaatverandering moet tegengaan (maatregel 221) bedraagt slechts 26 en ligt ver onder de streefwaarde.

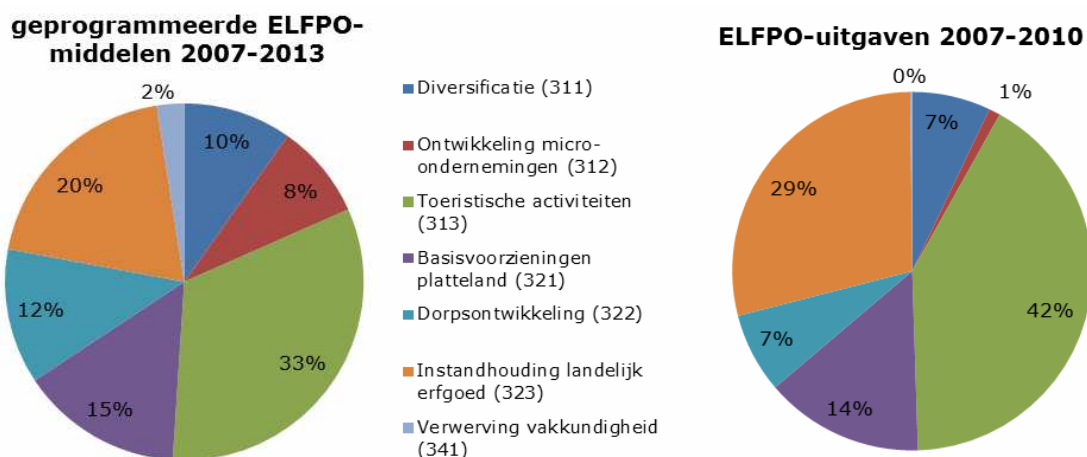
6.4 Voortgang As 3

Onder As 3 worden in Nederland de volgende maatregelen uitgevoerd:

- 311 (Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten)
- 312 (Oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen)
- 313 (Bevordering van toeristische activiteiten)
- 321 (Basisvoorziening voor de economie van de plattelandsbevolking)
- 322 (Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling)
- 323 (Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed)
- 341 (Verwerving van vakkundigheid, dynamisering en uitvoering)

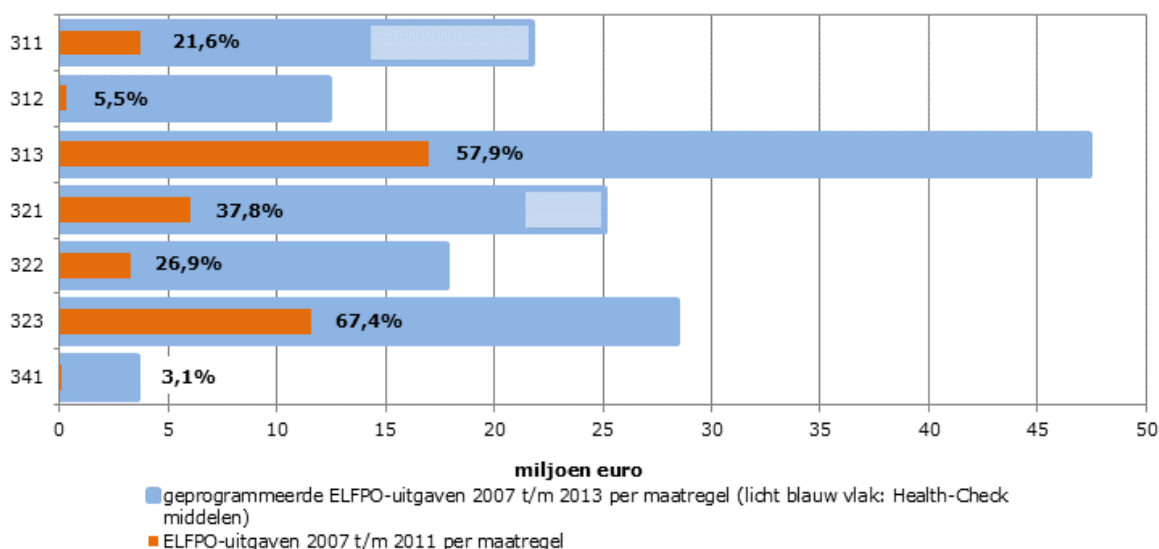
6.4.1 Financiële voortgang As 3

In 2011 is er circa € 24,4 miljoen besteed aan maatregelen binnen As 3. Dit heeft het totaal aan uitgaven over de gehele POP2 periode gebracht op € 66,3 miljoen. De mate van financiële uitputting ligt hiermee op 42,4%. Het rechter cirkeldiagram in figuur 6.6 geeft aan hoe de uitgaven binnen As 3 zijn verdeeld naar de maatregelen. De maatregelen aangaande toeristische activiteiten (313) en instandhouding landelijk erfgoed (323) hebben de meeste uitgaven gekend en liggen ook relatief gezien voor op de andere maatregelen ten opzicht van de geplande uitgaven.

Figuur 6.6: Links: verdeling van het geprogrammeerde ELFPO-budget 2007-2013 over de maatregelen binnen as 3. Rechts: verdeling van de gerealiseerde ELFPO-uitgaven 2007-2010 over de maatregelen binnen as 3.

Kijken we naar de uitputtingspercentages van de verschillende maatregelen in figuur 6.7 dan valt op dat de beide hierboven genoemde maatregelen, 313 en 323, ruim boven de 50% realisatie zitten, terwijl de andere maatregelen ruim onder de 50% liggen. De financiële uitvoering van de maatregelen 313 en 323 is dan ook volgens verwachting. Maatregel 321 loopt ook nog redelijk. De overige maatregelen, 311, 312, 322 en 341, hebben een te lage uitputting. Er zal circa € 10 miljoen verplaatst worden van As 3 naar As 4.

Figuur 6.7: Geprogrammeerde ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2010 en uitputtingspercentage per maatregel binnen as 3.

6.4.2 Voortgang Outputindicatoren As 3 per maatregel

Maatregel 311 (Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten)

Maatregel 311 is gericht op het genereren van aanvullende of alternatieve inkomstenbronnen uit niet-agrarische activiteiten om een bijdrage te leveren aan de verbreding van de economische basis van het agrarisch bedrijf en de plattelandseconomie. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal gesteunde bedrijven
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde bedrijven is in 2011 met 30 bedrijven gegroeid naar 179 bedrijven. Dit is 33% van de streefwaarde van 549 gesteunde bedrijven. Het totale investeringsvolume is daarnaast met € 5,2 miljoen gestegen naar € 30,8 miljoen in de periode 2007-2011. Aangezien de streefwaarde gelijk is aan € 123,6 miljoen, is 25% hiervan gerealiseerd.

In totaal is er nu 21,6% van het beschikbare ELFPO-budget uitgegeven. Het grootste deel van de uitgaven betreft toerisme en zaken als kinderopvang. Er is weinig belangstelling voor (te veel nadruk op de 'stenen'). Verwacht wordt dat het beschikbare budget niet volledig zal worden benut.

Boerderij Spa Nutter
Maatregel 311: "Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten"

Boerderij Spa is een concept wat een invulling geeft aan vrijkomende agrarische bebouwing. De boerderij daterend uit 1650 had na het overlijden van de bewoners geen functie meer. In het voormalig woonhuis is een op eigentijdse wijze vormgegeven kuuroord gerealiseerd, met behoud van de authentieke kenmerken van de boerderij. De Spa heeft een relatie met de natuur en met de boerderij. Zo is er een hooioven en een natuurvijver gerealiseerd en wordt bij alle behandelingen uitsluitend gebruikt gemaakt van natuurzuivere producten, o.a. gebaseerd op geitenboter.

Naast deze natuur en agrarische oriëntatie is de Spa ook stevig ingebed in de regio door diverse samenwerkingsverbanden aan te gaan met lokale ondernemers. In de broodovens wordt er uitsluitend gebruik gemaakt van deeg dat wordt gemaakt door de bakker uit het nabijgelegen Saasveld, de sappen en fruit die worden geserveerd komen van fruitboerderij Oold Bleank en de kaas van Boerderij 't Hoepel.

Bij deze samenwerking hanteren de ondernemers van de Boerderij Spa een franchiseformule. Doordat iedere betrokkene kan waar ze goed in is wordt er een optimaal resultaat behaald. Hierdoor kan de eigenaar zelf zich meer toeleggen op de praktische en uitvoerende kant van het bedrijf.

Maatregel 312 (Oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen)

Doel van deze maatregel is het ontwikkelen van economische bedrijvigheid op het platteland en het bevorderen van ondernemerschap. Het gaat hierbij uitdrukkelijk niet om landbouwbedrijvigheid. De outputindicator voor deze maatregel is:

- Aantal gesteunde micro-ondernemingen

In 2011 is het aantal gesteunde micro-ondernemingen van 21 gestegen naar 27. Dit is maar 5% van de streefwaarde, die is vastgelegd op 496 micro-ondernemingen.

Van de geprogrammeerde ELFPO-uitgaven van 12,4 miljoen is tot nu toe slechts 5,5% besteed. Er is weinig animo voor deze maatregel, mede omdat het plattelandsbeleid hier niet op gericht is. Een deel van het budget, ca. € 3 miljoen, zal overgeheveld worden naar maatregel 413 (als onderdeel van de 10 miljoen die van As 3 naar As 4 zal gaan).

Maatregel 313 (Bevordering van toeristische activiteiten)

Maatregel 131 is gericht op het verbeteren van recreatieve infrastructuur, de toegankelijkheid van het platteland en de versterking van de economische positie van recreatie en toerisme, onder andere om directe én indirecte werkgelegenheid te creëren. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal gesteunde nieuwe activiteiten op toeristisch gebied
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde nieuwe activiteiten op toeristisch gebied was al eerder de streefwaarde van 192 ruim voorbij gegaan. In 2011 zijn er nog 59 extra activiteiten gesteund. Het totale aantal over de periode 2007-2011 komt hiermee op 307. Het totale investeringsvolume loopt hierbij echter een stuk achter. In 2011 is er voor € 22,7 miljoen geïnvesteerd. Dit heeft het totale investeringsbedrag gebracht op ruim € 59 miljoen, ofwel 31% van de streefwaarde (€ 192 miljoen).

De maatregel loopt goed, ook qua kas, er is veel belangstelling voor. Tot nu toe is 58% van het beschikbare budget gerealiseerd

Maatregel 321 (Basisvoorziening voor de economie van de plattelandsbevolking)

Door instanties, organisaties en samenwerkingsverbanden die basiszorg aanbieden voor de plattelandseconomie en –bevolking wil deze maatregel een bijdrage leveren aan de sociale cohesie en de leefbaarheid van het platteland. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal gesteunde acties
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde acties is in 2011 gegroeid met 20 acties tot een totaal van 85 acties over de hele periode. Dit is 88% van de streefwaarde van 97 gesteunde acties. Het totale gerealiseerde investeringsvolume tot en met 2011 van ca. € 25 miljoen is gevorderd tot 47% van de streefwaarde (€ 53 miljoen).

Maatregel 321 loopt redelijk. Bijna 38% van de geprogrammeerde ELFPO-uitgaven is gerealiseerd. De maatregel is lastig in de uitvoering gezien de benodigde PPS-constructie en de vele belanghebbenden.

Maatregel 322 (Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling)

Het doel van deze maatregel is het verbeteren van het woon-, werk- en leefklimaat in de dorpen. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal dorpen waar acties zijn uitgevoerd
- Totaal investeringsvolume

Het totaal aantal dorpen waar acties zijn uitgevoerd is in 2011 met 14 dorpen gestegen tot 38 dorpen, ofwel 54% van de streefwaarde van 71 dorpen. Ook hier loopt het totale investeringsvolume qua percentage van de streefwaarde achter op de aantallen. In 2011 is € 3 miljoen geïnvesteerd, wat het totale investeringsvolume heeft gebracht op € 9,6 miljoen. Gezien de streefwaarde van € 38 miljoen is dit gelijk aan 25%.

De verwachting is dat voor deze maatregel niet het hele budget zal worden gebruikt en er verschuivingen zullen plaatsvinden. Tot en met 2011 is bijna 27% van het beschikbare budget gerealiseerd.

Maatregel 323 (Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed)

Deze maatregel doelt op het behoud van de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarde van het landelijke gebied. De outputindicatoren voor deze maatregel zijn:

- Aantal gesteunde acties
- Totaal investeringsvolume

Het aantal gesteunde acties over de periode 2007-2011 bedraagt 142. Dit is gelijk aan 71% van de streefwaarde (200 gesteunde acties). Het totale investeringsvolume is in 2011 gestegen met € 16,2 miljoen tot een bedrag van ruim € 40,5 miljoen. De mate van uitvoering komt hiermee op 41% van de streefwaarde (€ 100 miljoen).

Deze maatregel loopt goed. Tot en met 2011 is twee derde van het beschikbare budget gerealiseerd.

Maatregel 341 (Verwerving van vakkundigheid, dynamisering en uitvoering)

Het doel van deze maatregel is het opzetten van ontwikkelingsstrategieën om de vakkundigheid en dynamisering in niet-Leadergebieden te ondersteunen. De outputindicator voor deze maatregel is:

- Aantal gesteunde acties

Voor deze maatregel is weinig belangstelling. Tot en met 2011 zijn er 33 acties gesteund. Weliswaar is het grootste deel daarvan (31) in 2011 gerealiseerd, maar de streefwaarde ligt op 358 acties. Met een realisatie van 9% blijft 341 te sterk achter bij de verwachtingen. Tot nu toe is ook slechts 3% van het geprogrammeerde ELFPO-budget uitgegeven. Verschuivingen in het budget zullen nodig zijn.

6.4.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 3

Voor As 3 gelden resultaatindicatoren R7 tot en met R11.

R7 'Niet-agrarische bruto toegevoegde waarde (BrTW) van gesteunde ondernemingen', gekoppeld aan maatregel 311 (Diversificatie), 312 (Ontwikkeling micro-ondernemingen) en 313 (Bevordering toeristische activiteiten).

- Er is geen informatie over de niet-agrarische bruto toegevoegde waarde van de gesteunde bedrijven beschikbaar. Als alternatief wordt gekeken naar de ontwikkeling van de standaardopbrengst (SO) voor agrarische activiteiten op

de gesteunde bedrijven en de ontwikkeling van de omzet van verschillende multifunctionele activiteiten op agrarische bedrijven in Nederland:

Ontwikkeling SO

Volgens informatie uit de Landbouwtelling is de standaardopbrengst (SO) van bedrijven die meedoen aan maatregel 311 tussen 2006 en 2011 gemiddeld niet veranderd. De SO van alle bedrijven stijgt in dezelfde periode met 13%. Uit deze informatie kan worden afgeleid dat bedrijven die hun werkzaamheden verbreden naar activiteiten, en onder maatregel 311 gesteund worden, hun agrarische tak langzaam verminderen, of in ieder geval niet verder uitbreiden.

Ontwikkeling omzet verbreding

In 'Omzet en Impact' (taskforce MF:

http://www.multifunctionelelandbouw.nl/index.php?file_id=2535) is de omzetontwikkeling van verschillende multifunctionele activiteiten op agrarische bedrijven in kaart gebracht. Naar schatting is de totale omzet van alle onderzochte verbrede sectoren³ tussen 2007 en 2011 met 52% gestegen, van 322 naar € 491 miljoen. Voor recreatie en toerisme, de multifunctionele activiteit die een groot deel van de gesteunde bedrijven toepast, steeg de landelijke omzet tussen 2007 en 2011 naar schatting met 70%, van 92 naar € 156 miljoen. Ook de agrarische kinderopvang groeide in deze periode hard. Voor 2007 werd er nog een omzet van € 4 miljoen geschat, voor 2011 was dat al € 20 miljoen, een stijging van 400%.

R8 'Bruto aantal geschapen banen', gekoppeld aan maatregelen 311 (Diversificatie), 312 (Ontwikkeling micro-ondernemingen) en 313 (Bevordering toeristische activiteiten).

- ➔ Via de Landbouwtelling kan de ontwikkeling van de arbeidsjaareenheden (aje, 2.000 gewerkte uren/jaar) op de 58 bedrijven die meedoen aan maatregel 311 tussen 2006 en 2011 worden gevolgd. Volgens de gegevens zijn de aje's op de gesteunde bedrijven in die periode met 27% gestegen. Ter vergelijking, in de groep 'alle bedrijven' stegen de aje's slechts met 6%. Onder R7 is geconstateerd dat de SO van de agrarische tak op de gesteunde bedrijven gelijk bleef. De stijging van de aje's is dus te danken aan de niet-agrarische tak.

Kijkend naar de absolute getallen, dan steeg het totale aantal aje's op de 58 bedrijven van 126 naar 160. Dat betekent dat er gemiddeld op de 58 bedrijven tussen 2006 en 2010 0,6 aje's per bedrijf is gecreëerd. Het totaal aantal gesteunde bedrijven onder maatregel 311 bedraagt 179. Onder de aanname dat op elk gesteund bedrijf gemiddeld 0,6 aje is gecreëerd, zijn er in totaal op de 179 gesteunde bedrijven bijna 110 full-time banen bijgekomen. Over het aantal geschapen banen dat voortvloeit uit de maatregelen 312 en 313 kunnen geen concrete uitspraken worden gedaan.

R9 'Extra aantal toeristen', gekoppeld aan maatregel 313 (Bevordering toeristische activiteiten).

- ➔ Het exacte aantal extra toeristen door projecten die zijn gefinancierd uit maatregel 313 is niet te bepalen. Als alternatief is gekeken naar de ontwikkeling van het aantal toeristen naar de ontwikkeling van het aantal gasten per provincie tussen 2007 en 2009. Er is landelijk geen noemenswaardige stijging van het aantal toeristen geweest (van 30,3 naar

³ Zorgboerderijen, boerderijverkoop, agrarische kinderopvang, agrarisch natuurbeheer, recreatie en toerisme, educatie.

30,7 miljoen). Per provincie zijn er wel verschuivingen, met stijgingen in Utrecht (+14%), Noord-Holland(+6%) en Noord-Brabant(+3%). Dalers waren de provincies Flevoland (-19%), Limburg(-5%) en Groningen(-4%).

R10 'Inwoneraantal van de plattlandsgebieden die profiteren van de verbeterde voorzieningen', gekoppeld aan maatregelen 321 (Basisvoorziening voor de economie van de plattlandsbevolking), 322 (Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling) en 323 (Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed).

Multifunctionele Sporthal Alkemade West
Maatregel 321: "Basisvoorzieningen voor de economie en de plattlandsbevolking"

Oud Ade en Rijpwetering zijn twee kleine kerkdorpen in het Groene Hart van de Randstad. Met behulp van een POP-subsidie hebben beide dorpen gezamenlijk een multifunctioneel sportcomplex opgericht. Door de bouw van de sporthal is het niet alleen mogelijk om de binnensportverenigingen een eigen sporthal te geven, ook de nabij basisschool heeft hiermee een echte gymzaal gekregen. De multifunctionele sporthal vormt belangrijk sociaal en verbindend element voor beide dorpen. De sporthal nodigt uit tot het organiseren van culturele evenementen in de gemeenschap, biedt ruimte voor ouderen om meer te gaan bewegen en is de katalysator voor de realisatie van een brede school in een gemeenschap van 2500 inwoners. De basisschool is inmiddels uitgebreid met diverse vormen van kinderopvang. De exploitatie van de sporthal wordt volledig gerealiseerd met vrijwilligers. Daardoor neemt ook de sociale cohesie toe. 's Ochtends verzamelen ouderen zich om de hal schoon te maken, drinken koffie in het clubhuis, nemen na verrichte arbeid de biljartkeu of de koersbal ter hand en ontspannen zich. Later op de ochtend maakt de basisschooljeugd zich meester van sportvelden en hal. Oud en jong ontmoeten elkaar. Inmiddels heeft de sporthal geleid tot de fusie van vier sportverenigingen met als doel als grotere vereniging meer vormen van sport te kunnen bieden.

- ➔ Om het inwoneraantal vast te stellen, is de bevolking van de viercijferige postcodegebieden waarin de projecten worden uitgevoerd, opgeteld. Soms vallen hier grote en middelgrote steden onder, omdat de aanvrager een grote organisatie is (b.v. provincie, gemeente, Staatsbosbeheer etc.). De inwoneraantallen van deze grote (middelgrote en kleinere) steden worden niet meegenomen omdat projecten in het landelijk gebied worden uitgevoerd
- ➔ Volgens deze berekeningsmethode ligt het aantal inwoners van plattlandsgebieden die profiteren van verbeterde voorzieningen, gekoppeld aan maatregelen 321, 322 en 323, rond de 1 miljoen.

R11 'Stijging internetpenetratie op het platteland', gekoppeld aan maatregel 321.

- ➔ Het laatste jaar dat Eurostat rapporteert over het aandeel huishoudens met een internetaansluiting (DSL en kabel) is 2011. Het aandeel huishoudens op het platteland (dat hier wordt gedefinieerd als gebieden met minder dan 100 inwoners per km²) met een dergelijke aansluiting is 80% en is in 4 jaar tijd met 8% toegenomen. In het kader van 321 HC zijn 7 internetaansluitingen gerealiseerd. Dit is dus een rechtstreeks gevolg van het POP.

6.5 Voortgang As 4: uitvoering LEADER

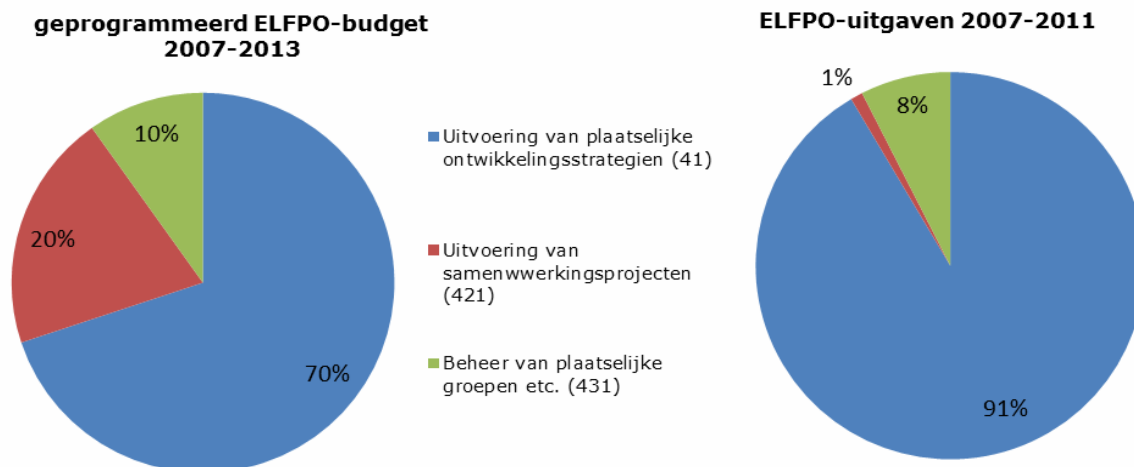
Onder As 4, de Leader-as, worden in Nederland de volgende maatregelen uitgevoerd:

- 41 (Uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën)
- 421 (Uitvoering van samenwerkingsprojecten)
- 431 (Beheer van de plaatselijke groep, verwerving van vakkundigheid en dynamiseren van het gebied zoals bedoeld in artikel 61)

De Leader-as levert een bijdrage aan de inhoudelijke doelstellingen van de assen 1, 2 en vooral 3. De horizontale doelstellingen van de Leader-as zijn het verbeteren van het bestuurlijke draagvlak (bestuurlijke vernieuwing) en het mobiliseren van het endogeen ontwikkelingspotentieel in het gebied. Specifieke Leader-aspecten zijn samenwerking en een innovatieve benadering.

6.5.1 Financiële voortgang As 4

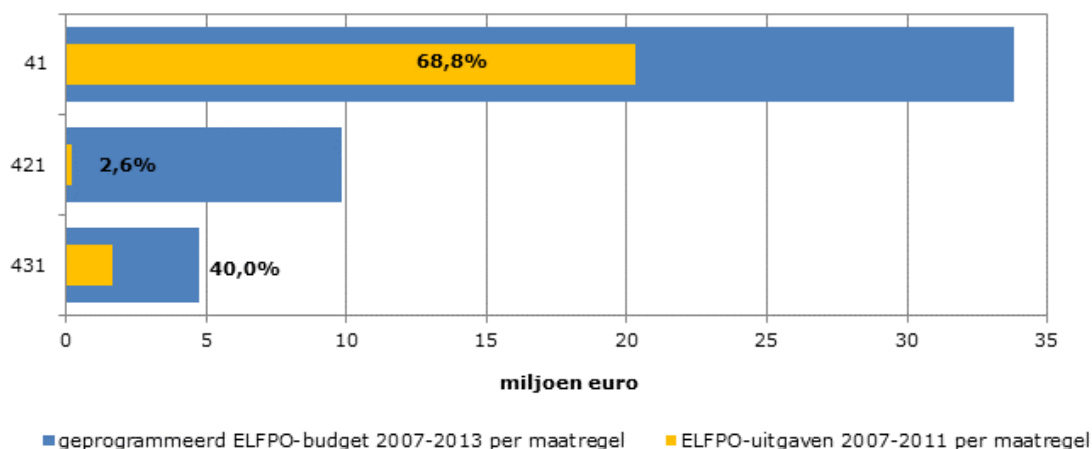
In 2011 is er circa € 10,7 miljoen besteed aan maatregelen binnen As 4. Dit heeft het totaal aan uitgaven over de gehele POP2 periode gebracht op € 25,4 miljoen. De mate van financiële uitputting ligt hiermee op 52,5%. Het rechter cirkeldiagram in figuur 6.8 geeft aan hoe de uitgaven binnen As 4 zijn verdeeld naar de maatregelen. De uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën heeft de meeste bijdragen ontvangen en ligt relatief gezien voor op de andere twee maatregelen ten opzicht van de geplande uitgaven.

Figuur 6.8: Links: verdeling van het geprogrammeerde ELFPO-budget 2007-2013 over de maatregelen binnen as 4. Rechts: verdeling van de gerealiseerde ELFPO-uitgaven 2007-2011 over de maatregelen binnen As 4.

Het zelfde beeld komt terug in figuur 6.9. Deze figuur toont de financiële uitputting van de maatregelen binnen As 4. Maatregel 41 loopt volgens schema met een benutting van 68,8%. Maatregel 421 kent een uitputting van slechts 2,6%, ruim achter op schema. In de aantallen samenwerkingsprojecten is nog geen versnelling zichtbaar. De voortgang blijft daar dus zorgelijk.

De financiële uitvoering van maatregel 431 is gelijk aan 40,0%. Over het algemeen lijkt het hier te gaan om grotere projecten dan voorzien, waardoor mogelijk de streefwaarde in aantallen niet gehaald wordt.

Figuur 6.9: Geprogrammeerde ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2011 en uitputtingspercentage per maatregel binnen As 4.

6.5.2 Voortgang Outputindicatoren As 4 per maatregel

Maatregel 41 (Uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën)

Het doel van maatregel 41 is het vergroten van de betrokkenheid van lokale actoren bij het plattelandsbeleid. Daarvoor moeten de meest kansrijke initiatieven worden benut. Deze maatregel is onderverdeeld in drie onderdelen: concurrentiekracht (411), milieu en landbeheer (as-2 maatregelen) (412), en kwaliteit leefomgeving en diversificatie (as-3 maatregelen) (413). De outputindicatoren voor deze maatregel(en) zijn:

- Aantal plaatselijke groepen (41)
- Totale oppervlakte (km) van de werkgebieden van de plaatselijke groepen (Pg's) (41)
- Totaal inwonertal van de werkgebieden van Pg's (41)
- Aantal door de Pg's gefinancierde projecten (411, 412 en 4132)
- Aantal begunstigden (411, 412 en 413)

Maatregel 411

In de periode 2007-2011 zijn 30 plaatselijke groepen actief in de verschillende Weidegebieden. Hiervan zijn 26 al in de POP1-periode ontstaan. Sinds 2007 zijn er dus 5 nieuwe groepen bijgekomen. In 2011 zijn de activiteiten van de plaatselijke groep Midden-Friesland verdeeld over de andere Friese groepen. Het totaal aantal groepen is dus verminderd. De omvang van het bestreken gebied is ongewijzigd. De doelstellingen zijn overgenomen door de andere groepen.

De streefwaarde voor deze indicator is 35 groepen. In de resterende POP2-periode t/m 2013 zullen er geen nieuwe Leader-groepen bij komen. Voor de twee andere indicatoren van maatregel 411 (totale oppervlakte en het totale inwonertal) zijn de streefwaarden wel ruimschoots gehaald. De totale oppervlakte van de werkgebieden van de plaatselijke groepen tot en met 2011 bedraagt 19.900 km² (streefwaarde 17.250 km²), terwijl er in totaal bijna 3,5 miljoen mensen in de werkgebieden van de plaatselijke groepen wonen (streefwaarde 1,8 miljoen inwoners).

Maatregel 412

In 2011 zijn er 161 projecten door de plaatselijke groepen gefinancierd. Dit heeft het totale aantal projecten tot en met 2011 gebracht op 502. De streefwaarde is 900 projecten en is voor 56% bereikt. Het overgrote deel van de projecten is gericht op een bijdrage aan de doelstellingen van As 3.

Maatregel 413

Het totale aantal begunstigden is in 2011 met 163 gestegen naar 502 begunstigden. Dit is 74% van de streefwaarde van 675 begunstigden.

Maatregel 421 (Uitvoering van samenwerkingsprojecten)

Het doel van deze maatregel is de uitwisseling van 'goede praktijken' en de totstandkoming van samenwerkingsverbanden die gericht zijn op transnationale en interregionale samenwerking. De outputindicatoren zijn:

De uitlaatklep
Maatregel 413: "De leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie"

Jongeren figureren veelal in statistieken en onderzoeken, maar komen niet als gemotiveerde, levensechte mensen naar voren die positief kunnen bijdragen aan oplossingen. In dit project is er geprobeerd VMBO jongeren in een achterstandsgebied in de provincie Groningen een stem te geven en te laten meedenken over brandende kwesties in hun eigen omgeving.

Het debatprogramma zoekt naar eigen kracht en gezond verstand en wil zo de dialoog bevorderen tussen jongeren onderling en tussen jongeren en de lokale en regionale overheid. Op deze wijze kan het project zogenaamde een trendbox bieden aan politici en beleidsmakers. De trendbox geeft hen actuele inzichten in de wijze van denken en reageren van de jongeren in hun regio, die kunnen worden meegenomen in de beleidsvorming.

Daarnaast draagt het programma bij aan de ontwikkeling van deze groep jongeren zelf. Ze worden gestimuleerd tot participatie en actief burgerschap, ze oefenen het spreken in het openbaar en het vormen en beargumenteren van een standpunt. Ook zijn de jongeren betrokken bij de inhoudelijke opzet en technische uitvoering van het kleinschalige televisieprogramma.

Tijdens de opnames werd er gedebatteerd rond stellingen die te maken hadden met kwesties als:

- de spanning tussen allochtoon – autochtoon
- alcohol, verslaving en vandalisme
- 'suffe' dorpen

De stellingen worden ingeleid door middel van vaak humoristische filmpjes waarin de jongeren zelf participeren. De nadruk van het programma ligt op het zoeken naar oplossingen voor de problemen. In een slotuitzending worden de beste oplossingen gepresenteerd aan het bestuur van de Provincie Groningen. Naar aanleiding van deze opnamen is een dvd uitgebracht.

- Aantal gesteunde samenwerkingsprojecten
- Aantal samenwerkende plaatselijke groepen

In 2011 zijn 4 samenwerkingsprojecten gesteund. Het totale aantal gesteunde samenwerkingsprojecten is hiermee op 9 gekomen, 26% van de streefwaarde van 35 projecten. Het aantal samenwerkende plaatselijke groepen is in 2011 niet veranderd en bedraagt 9 groepen. Ook deze outputindicator heeft de streefwaarde (van 35 groepen) voor 26% bereikt. Ook hier gaat het vooral om doelstellingen van As 3.

Tot nu toe is er voor maatregel 421 slechts 2,6% van het beschikbare budget gebruikt.

Maatregel 431 (Beheer van de plaatselijke groep, verwerving van vakkundigheid en dynamisering van het gebied zoals bedoeld in artikel 60)

Het doel van de maatregel is het verbeteren van de competenties van plaatselijke groepen om de implementatie van Leader beter mogelijk te maken. De outputindicator is:

- Aantal gesteunde acties

In 2011 zijn er 8 acties gesteund, waardoor het totale aantal gesteunde acties over de gehele periode nu 74 bedraagt. Dit is slechts 8% van de streefwaarde van 900 acties. Zoals bij de financiële voortgang al aangegeven, hebben die waarschijnlijk een grotere omvang dan bij het opstellen van het programma verwacht, waardoor de streefwaarde vermoedelijk niet gehaald zal worden.

6.5.3 Voortgang Resultaatindicatoren As 4

RS 'Bruto aantal geschapen banen', gekoppeld aan maatregelen 311 (Diversificatie), 312 (Ontwikkeling micro-ondernemingen) en 313 (Bevordering toeristische activiteiten).

→ zie §6.4.3

6.6 Synthese en conclusies

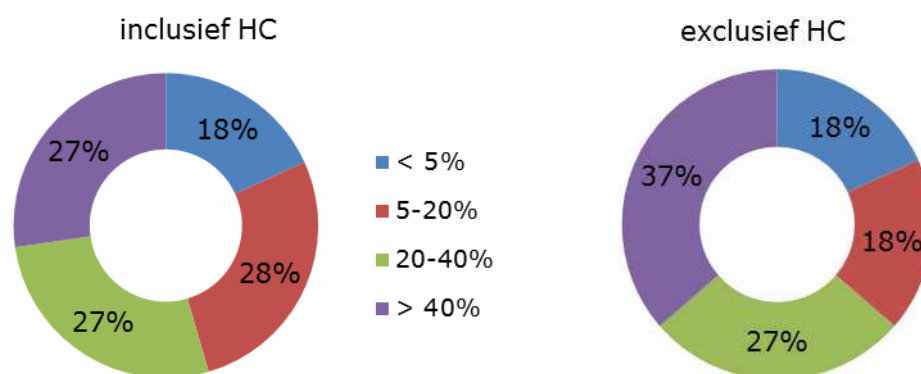
Algemeen beeld - financiën

In verband met de Health-Check is het ELFPO-budget voor een aantal maatregelen eind 2009 verhoogd. In de voortgangsrapportage van het jaarverslag van 2010 is hiermee voor het eerst rekening gehouden. Om het effect van de Health-Check na 2 jaar duidelijk te maken is de benutting van het ELFPO-budget met en zonder de extra middelen in beeld gebracht. Inclusief Health-Check ligt nog steeds maar ruim een kwart van de maatregelen boven 40% realisatie. Voor het gehele programma ligt de financiële realisatie op 40%.

Na 5 van de 7 jaar POP2 is dat een te laag percentage. Verwacht mag worden, dat voor een groter deel van de maatregelen tussen de 50 en 70% van de begrote middelen al zou zijn uitbetaald. In verband met deze constatering wordt de ontwikkeling van de financiële stand van zaken regelmatig nader onderzocht. In 2011 zijn door het CVT besluiten genomen om versnelling van de uitvoering mogelijk te maken. Hieronder bijv. de ontschotting van provinciale budgetten en het verschuiven van gelden binnen assen -en beperkt tussen assen- naar goed lopende maatregelen, zoals maatregel 121. Eerste tekenen van de effecten hiervan zijn zichtbaar in een duidelijke toename van het aantal goedgekeurde aanvragen.

Ook een stijging van het niveau van de financiële verplichtingen is zich aan het aftekenen. Deze moeten in de jaren tot 2015 tot uitbetaling leiden. Eerste effecten zullen naar verwachting in 2012 zichtbaar worden. De verwachting is dat het niveau

van verplichtingen in de resterende jaren het totaal aan beschikbare middelen zal naderen. Aandachtspunt blijft of alle aangegane verplichtingen, ook in het systeem van n+2, op tijd tot betaling zullen leiden.

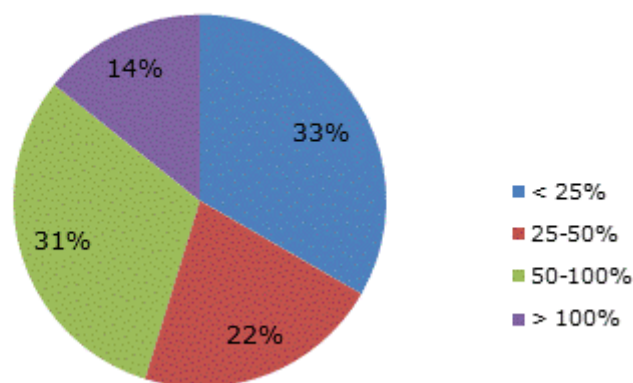
Figuur 6.10: Verdeling van de maatregelen binnen POP2 over vier categorieën uitputtingspercentages t/m 2011, inclusief en exclusief Health-Check middelen.

Algemeen beeld – output

Wordt naar de voortgang van de output gekeken (figuur 6.11) dan heeft ruim 40% van de maatregelen de streefwaarden voor meer dan de helft bereikt. Eén derde deel van de maatregelen blijft flink achter en heeft na 5 jaar nog geen kwart van de streefwaarde bereikt.

Het feit dat de output van het programma verder gevorderd is dan de financiële voortgang kan mede verklaard worden uit het gegeven dat nog niet alle eindafrekeningen voor gesteunde projecten zijn verricht en het vooraf niet altijd eenvoudig is de streefwaarden reëel in te schatten.

voortgang outputindicatoren

Figuur 6.11: Verdeling van de maatregelen binnen POP2 over vier categorieën realisatiepercentages streefwaarden t/m 2011, inclusief Health-Check middelen

Voortgang As 1

Na vijf jaar POP2 is de financiële realisatie van de ELFPO-middelen voor As 1 met slechts 24% laag. Binnen As 1 heeft maatregel 121 (modernisering) met 39% de hoogste financiële uitputting. Deze maatregel loopt goed, vooral de bedrijfsmodernisering van jonge landbouwers. Daarnaast hebben de maatregelen 124 (samenwerking) en 125 (infrastructuur) ook goede vooruitzichten. Aan maatregel 123

(verhoging toegevoegde waarde) en 133 (voorlichting en afzetbevordering) zijn tot en met 2011 geen ELFPO-middelen besteed.

Het beeld van de outputindicatoren binnen As 1 is gemengd. Voor een aantal maatregelen zijn de waarden van de outputindicatoren in lijn met de vooraf vastgestelde streefwaarden, zoals in het geval van de maatregel 121 (modernisering), 124 (samenwerking) en 125 (infrastructuur). In een enkel geval, bij maatregel 111 (beroepsopleiding), is een outputindicator zelfs ruim boven de streefwaarde. Bij de andere maatregelen moet duidelijk nog inspanning worden gepleegd om de beoogde streefwaarden te bereiken.

Over het algemeen geldt voor As 1 dezelfde conclusie als voor het gehele programma: de mate van uitvoering (het percentage van de streefwaarde dat is gerealiseerd door de betreffende outputindicator) is vaak hoger dan de benutting van de ELFPO-middelen. Ervan uitgaande dat de streefwaarden op een doordachte manier zijn vastgesteld, zijn de beschikbare middelen efficiënt ingezet om de nagestreefde output te bereiken.

Daarnaast worden geprogrammeerde uitgaven op maatregelen, die niet meer zullen worden opengesteld of benut, herverdeeld over de wel goed lopende maatregelen.

Voortgang As 2

De financiële realisatie van de ELFPO-middelen voor As 2 is ruim 50%. Binnen As 2 heeft maatregel 214 (agromilieuverbintenissen) met 62% veruit de hoogste financiële benutting. Deze maatregel loopt volgens schema. Daarnaast heeft maatregel 216 (niet-productieve investeringen) ook goede vooruitzichten dankzij het voornemen tot ontschotting van de provinciale budgetten. Maatregel 212 loopt niet door het ontbreken van nationale cofinanciering. Een deel van het budget zal naar de andere maatregelen in As 2 worden overgeheveld.

De outputindicatoren geven voor een deel hetzelfde beeld als de financiën, hoewel de indicatoren binnen een maatregel ook sterk van elkaar kunnen verschillen. Daarnaast geven de (twee) outputindicatoren voor maatregel 212 aan, dat ondanks de geringe financiële uitputting de streefwaarden bijna of geheel bereikt zijn.

Voortgang As 3

De financiële realisatie van de ELFPO-middelen voor As 3 is ruim 42%. Binnen As 3 heeft maatregel 323 (instandhouding landelijk erfgoed) al meer dan tweederde van de geplande uitgaven gerealiseerd. Naast deze maatregel loopt ook maatregel 313 (toeristische activiteiten) goed met een gerealiseerd aandeel van 58%. Maatregel 321 (basisvoorzieningen platteland) loopt redelijk (38%). De overige maatregelen binnen As 3 lopen minder. Naast een geringe financiële realisatie wordt er in de resterende periode van POP2 weinig verwacht. Een deel van het budget zal dan ook van As 3 naar As 4 worden verschoven en ook binnen As 3 zullen er verschuivingen van budgetten plaatsvinden.

De outputindicatoren geven een vergelijkbaar beeld. Voor een aantal maatregelen zijn de waarden van de outputindicatoren in lijn met de vooraf vastgestelde streefwaarden, met name als het gaat over het aantal gesteunde bedrijven of acties. Het totale investeringsvolume loopt hierbij steeds achter. De outputindicatoren van de maatregelen 312 (ontwikkeling micro-ondernemingen) en 341 (verwerving vakkundigheid) en in iets mindere mate maatregel 311 (diversificatie) zitten op een laag niveau.

Voortgang As 4

As 4 heeft met bijna 53% de hoogste financiële realisatie van de vier assen. De realisatie van maatregel 41 (uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën) is met 69% van het geprogrammeerde budget het verst gevorderd. Maatregel 431 (beheer van plaatselijke groepen) ligt met een financiële uitputting van 40% redelijk

op schema. Aan maatregel 421 (uitvoering van samenwerkingsprojecten) is slechts een kleine 3% uitgegeven.

Maatregel 41, onderverdeeld in drie submaatregelen, is ook op grond van de outputindicatoren het verst gevorderd. Twee (van de vijf) outputindicatoren die betrekking hebben op deze maatregel zijn de streefwaarden al ruimschoots gepasseerd. Ondanks de lage uitgaven aan maatregel 421 ligt de mate van uitvoering, als weergegeven door de twee bijbehorende outputindicatoren, een stuk hoger (beide indicatoren zitten op ruim een kwart van de streefwaarde). Bij maatregel 431 is de situatie precies omgekeerd. Hier geeft de outputindicator een mate van uitvoering aan van slechts 8% ten opzichte van een financiële realisatie van 40%.

Bijlagen

Bijlage 1: Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op en de evaluatie van de programma's voor plattelandsontwikkeling: Outputindicatoren

Bijlage 2: Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op en de evaluatie van de programma's voor plattelandsontwikkeling: Resultaatindicatoren

***Bijlage 3: Overzicht van totale uitgaven per maatregel inclusief
Bezwaar en Beroep***

Overzicht totale uitgaven per maatregel inclusief bezwaar en beroep

Uitputting in kalenderjaar 2011 op maatregelniveau (Euro)

		Totaal betalingen		Cumulatieve betalingen	
		KALENDERJAAR N		in de periode 2007 t/m N	
		2011*		2011**	
		overheidsuitgaven		overheidsuitgaven	
		totaal (incl. EU)	ELFPO	totaal (incl. EU)	ELFPO
AS 1					
111	onderwijs, informatie en kennis	2.491.353	1.436.822	10.751.813	5.445.122
	<i>waarvan overgangsuitgaven</i>	47.574	23.787	4.648.669	2.202.404
114	adviesdiensten			1.035.472	517.736
121	bedrijfsmodernisering	13.134.460	6.931.117	46.834.901	23.737.411
	<i>waarvan overgangsuitgaven SJA</i>			8.027.632	4.013.816
	<i>waarvan overgangsuitgaven RSG</i>			2.253.804	1.083.476
123	verhogen toegevoegde waarde				
124	samenwerking bij innovatie in de keten	2.698.175	1.566.653	3.944.364	2.508.582
125	verbetering infrastructuur	9.123.202	4.561.601	23.440.653	14.494.750
132	deelname aan voedselkwaliteitsschema's	894.013	446.956	3.664.898	1.832.399
	<i>waarvan overgangsuitgaven SVBP</i>	894.013	446.956	3.664.898	1.832.399
133	onderst. prod.groepen mbt informatie en promotie				
	totaal as 1	28.341.203	14.943.149	89.672.101	48.536.000
AS 2					
212	handicapgebieden	1.922.600	961.300	9.641.614	4.820.238
214	agromilieubetalingen	27.359.090	13.679.545	164.867.158	82.441.672
	<i>waarvan overgangsuitgaven RSBP</i>	-38	-19	1.157.953	587.071
	<i>waarvan overgangsuitgaven SAN</i>	5.050.000	2.525.000	114.841.858	57.420.929
216	Non-productieve investeringen	748.472	406.332	4.077.051	2.070.621
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			1.384.902	692.451
221	Bebossing landbouwgronden	1.409.098	704.549	7.165.272	3.581.136
	<i>waarvan overgangsuitgaven SBL</i>	1.289.022	644.511	7.041.856	3.519.428
	totaal as 2	31.439.260	15.751.726	185.751.095	92.913.667
AS 3					
311	diversificatie	1.798.314	933.279	9.312.822	4.690.533
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			7.356	3.678
312	micro-ondernemingen	730.264	365.132	1.357.169	678.585
313	toeristische activiteiten	20.961.210	10.480.605	54.925.516	27.462.758
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			1.219.712	609.856
321	basiszorg	6.891.473	3.446.037	18.954.275	9.477.487
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			44.420	22.210
	<i>waarvan HC-breedband</i>	1.200	900	1.400	1.050
322	dorpsvernieuwing	2.990.210	1.495.105	9.557.997	4.778.999
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			292.732	146.366
323	landelijk erfgoed	15.114.262	7.557.131	38.285.262	19.142.631
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			907.048	453.524
341	opleiding/voorlichting	24.638	12.319	219.793	109.896
	<i>waarvan overgangsuitgaven beroep en bezwaar</i>			29.406	14.703
	totaal as 3	48.510.371	24.289.608	132.612.834	66.340.889
AS 4					
411	concurrentiekracht	963.042	481.521	1.485.146	742.573
412	milieu en landbeheer (as-2 maatregelen)	92.896	46.448	232.381	116.190
413	kwaliteit leefomgeving en diversificatie (as-3)	18.839.130	9.419.565	44.763.594	22.381.797
421	transnationale en interregionale samenwerking	284.312	142.156	514.224	257.112
431	uitvoeringskosten lokale groepen	1.207.944	603.972	3.807.713	1.903.857
	totaal as 4	21.387.324	10.693.662	50.803.058	25.401.529
TECHNISCHE BIJSTAND					
	waarvan communicatie en evaluatie	109.916	54.958	977.271	488.636
	waarvan plattelandsnetwerk	1.036.648	518.324	2.398.837	1.199.418
	totaal technische bijstand	1.146.564	573.282	3.376.108	1.688.054
	totaal generaal	130.824.722	66.251.427	462.215.196	234.880.139
	* 2011, inclusief correcties jaaraangifte 2010				
	** inclusief correcties jaaraangifte 2007 t/m 2010 en exclusief correcties jaaraangifte 2011				

Bijlage 4: Overzicht leden Comité van Toezicht POP NL in 2011

Overzicht leden Comité van Toezicht POP NL in 2011

- **dhr. dr. H. Bleker**, voorzitter, Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voorzitter)
- **dhr. mr. J.L. Evertse**, Gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland (tevens plv. voorzitter), namens landsdeel West (tot 2 maart 2011⁴)
- **dhr. J. Bond**, gedeputeerde van de provincie Noord Holland, namens landsdeel West (per eind 2011)
- **dhr. G.H.M. Driessen**, Gedeputeerde van de provincie Limburg, namens landsdeel Zuid (tot 2 maart 2011⁵)
- **dhr. J. van den Hout**, gedeputeerde provincie Noord Brabant, vertegenwoordiger landsdeel Zuid (per eind 2011)
- **dhr. D.A. Hollenga**, Gedeputeerde van de provincie Groningen, namens landsdeel Noord (tot 2 maart 2011⁶)
- **dhr. W. van der Ploeg**, gedeputeerde provincie Groningen, namens landsdeel Noord (per eind 2011)
- **dhr. P. Jansen**, Gedeputeerde van de provincie Overijssel, namens landsdeel Oost (tot 2 maart 2011⁷)
- **mevr. W.H. Maij**, gedeputeerde provincie Overijssel, namens landsdeel Oost (per eind 2011)
- **dhr. mr. dr. J.P. Hoogeveen MPA**, Directeur-Generaal van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
- **dhr. drs. C.B.F. Kuijpers**, Directeur-Generaal Ruimte van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
- **mevr. drs. J.P. Zevenbergen-Herweijer**, namens de sociale en economische partners
- **dhr. A. de Kruijff** namens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- **dhr. prof. dr. S.S.M. Kuks** namens de Unie van Waterschappen
- **dhr. T. Wallaart**, Vereniging Natuurmonumenten, namens de natuur- en milieuorganisaties
- **dhr. A.J. Maat**, LTO Nederland, namens de landbouworganisaties
- **dhr. M.S. Migas**, namens de Europese Commissie
- **dhr. ir. J.A.W.H.M. Zwetsloot**, directeur Regiebureau POP, secretaris

4 Op 2 maart 2011 vonden de verkiezingen voor de Provinciale Staten plaats. Naar aanleiding van die verkiezingen zijn er verschuivingen opgetreden in de provinciale vertegenwoordiging in het POP, welke verschuiving pas eind 2011 formeel bekrachtigd is.

5 Zie voetnoot 4.

6 Zie voetnoot 4.

7 Zie voetnoot 4.

Bijlage 5: Het systeem voor monitoring en evaluatie

Het systeem voor monitoring en evaluatie

Rapportage	Frequentie	Betrokken partijen	Rol
Jaarverslag over de uitvoering	Jaarlijks uiterlijk op 30 juni	Regiebureau POP	Coördineert het opstellen van het jaarverslag en is eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie
		Betaalorgaan Dienst Landelijk Gebied	Levert kwantitatieve monitoringsgegevens aan voor as 3 en 4
		Dienst Regelingen	Levert kwantitatieve monitoringsgegevens aan voor as 1 en 2
		De 12 provincies	Leveren voornamelijk kwalitatieve gegevens over de voortgang van de assen 2, 3, en 4 van het programma, en indien van toepassing ook kwantitatieve gegevens aangaande de inzet van top ups
		Het Ministerie van EL&I	Verantwoordelijk voor de beleidsinhoudelijke informatie in hoofdstuk 1 (Algemene omstandigheden) die wordt aangeleverd door het LEI. Levert tevens de kwalitatieve beoordeling van de voortgang van as 1 van het programma.
		Landbouw Economisch Instituut	Voert als externe opdrachtnemer in opdracht van het Regiebureau POP de analyse uit t.b.v. hoofdstuk 6 (Vorderingen met het programma) Levert tevens onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van EL&I de beleidsinhoudelijke informatie in hoofdstuk 1 (Algemene omstandigheden)

Rapportage	Frequentie	Betrokken partijen	Rol
Ex Post Evaluatie POP1	1x per programmaperiode. Uiterlijke datum indiening: 31-12-2008.	Regiebureau POP	Gedelegeerd opdrachtgever. Coördineerde het opstellen van de rapportage en was eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie. Leverde tevens voorzitter en secretaris van de begeleidings- en klankbordgroep (zie onder).
		Landbouw Economisch Instituut	Heeft de ex post evaluatie uitgevoerd als externe evaluator.

		Begeleidingsgroep Ex Post Evaluatie POP1.	Maandelijks voortgangsoverleg tussen opdrachtnemer/evaluator en Regiebureau POP als gedelegeerd opdrachtgever.
		Klankbordgroep Ex Post Evaluatie POP1 met vertegenwoordigers van het toenmalige Ministerie van LNV, de provincies, Betaalorgaan Dienst Landelijk Gebied, en Dienst Regelingen	Klankbordgroep eens per kwartaal periodiek bij elkaar om voortgang proces en conceptrapportages te bespreken.

Rapportage	Frequentie	Betrokken partijen	Rol
Mid Term Evaluatie	1x per programmaperiode. Uiterlijke datum indiening: 31-12-2010	Regiebureau POP	Gedelegeerd opdrachtgever. Coördineerde het opstellen van de rapportage en was eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie Leverde tevens voorzitter en secretaris van de begeleidingsgroep Mid Term Evaluatie (zie onder)
		Consortium van Ecorys en Witteveen + Bos	Heeft als onafhankelijk evaluator de Mid Term Evaluatie POP2 uitgevoerd
		Begeleidingsgroep Mid Term Evaluatie met vertegenwoordigers van het Ministerie van EL&I, de provincies, Betaalorgaan Dienst Landelijk Gebied, en Dienst Regelingen	Is in 2009 opgericht om de aanbesteding te begeleiden en de inschrijvingen te beoordelen. Kwam in 2010 maandelijks bijeen om voortgang proces en conceptrapportages te bespreken met opdrachtnemer/evaluator.

Rapportage	Frequentie	Betrokken partijen	Rol
Strategische monitoringsrapportage	Elke twee jaar, voor het eerst in 2010.	Regiebureau POP	Opdrachtgever. Coördineert het opstellen van de rapportage en is eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie
		Landbouw Economisch Instituut	Heeft als externe opdrachtnemer in opdracht van het Regiebureau POP de eerste strategische monitoringsrapportage opgesteld o.b.v. de jaarverslagen over de uitvoering 2007 t/m 2009 en de NPS.

Activiteit	Periode	Betrokken partijen	Rol
Verbeterslag gegevensverzameling indicatoren (met name resultaat) t.b.v. de jaarverslagen over de uitvoering en als voorbereiding op de Ex Post Evaluatie POP2.	2010 – heden	Regiebureau POP	Opdrachtgever
		Landbouw Economisch Instituut	Onderzoekt als externe opdrachtnemer per indicator hoe de nu nog ontbrekende gegevens t.b.v. met name de resultaatindicatoren aangeleverd kunnen worden.

Activiteit	Frequentie	Betrokken partijen	Rol
Actualiseren uitgangsimplicatoren	+/- elke twee jaar. In 2009 op verzoek van de Europese Commissie. Verder wanneer nodig. In ieder geval voorafgaand aan de strategische monitoringsrapportages.	Regiebureau POP	Opdrachtgever
		Landbouw Economisch Instituut	Actualiseert als externe opdrachtnemer in opdracht van het Regiebureau POP periodiek de uitgangsimplicatoren POP2. Voor het eerst op verzoek van de Europese Commissie in 2009 in aanloop naar de Health Check.

Activiteit	Periode	Betrokken partijen	Rol
Evaluatie subsidieregelingen RLS	Jaarlijks	Ministerie van EL&I	Opdrachtgever
		Verschillende onderzoeksbureaus, afhankelijk van gunning (zie § 3.4.5)	Evaluatie specifieke subsidieregeling binnen de Regeling LNV-subsidies.

Activiteit	Periode	Betrokken partijen	Rol
Aanvullende studies naar POP2-gerelateerde onderwerpen	Verschilt per studie. Zie voor meer informatie §3.4.5.	Ministerie van EL&I	Opdrachtgever voor het Onderzoeksprogramma EL&I
		Verschillende externe onderzoeksbureaus	Opdrachtnemer

Activiteit	Periode	Betrokken partijen	Rol
Ex Post Evaluatie POP2	Aanbesteding in 2014. Uitvoering in 2015.	Regiebureau POP	Gedelegeerd opdrachtgever. Coördineert het opstellen van de rapportage en is eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie. Leverde tevens voorzitter en secretaris van de begeleidingsgroep Mid Term Evaluatie (zie onder)
		Begeleidingsgroep Ex Post Evaluatie met vertegenwoordigers van het Ministerie van EL&I, de provincies, Betaalorgaan Dienst Regelingen	Zal in 2014 de aanbesteding begeleiden en de inschrijvingen beoordelen. Zal in 2015 maandelijks bijeenkomen om voortgang proces en conceptrapportages te bespreken met opdrachtnemer/evaluator.
		Een externe evaluator	Zal in 2015 de Ex Post Evaluatie uitvoeren
Activiteit	Periode	Betrokken partijen	Rol
Ex Ante Evaluatie POP3	Aanbesteding in 2012. Uitvoering in 2012/2013.	Regiebureau POP	Gedelegeerd opdrachtgever. Coördineert het opstellen van de rapportage en is eindverantwoordelijk voor de indiening ervan bij de Europese Commissie. Leverde tevens voorzitter en secretaris van de begeleidingsgroep Mid Term Evaluatie (zie onder).
		Begeleidingsgroep Ex Ante Evaluatie met vertegenwoordigers van het Ministerie van EL&I, de provincies, Betaalorgaan Dienst Landelijk Gebied en Dienst Regelingen	Zal in 2012 de aanbesteding begeleiden en de inschrijvingen beoordelen. Zal in 2012/2013 maandelijks bijeenkomen om voortgang proces en conceptrapportages te bespreken met opdrachtnemer/evaluator.
		Een externe evaluator	Zal in 2012/2013 de Ex Ante Evaluatie uitvoeren.

Bijlage 6: Bronnen

Bronnen

DNB (2011). 'Overschot op Nederlandse lopende rekening sterk gegroeid'. *Statistisch Nieuwsbericht*, 18 maart 2011. Amsterdam

Drooge, G. van, E.B. Oosterveld, *Voorsorteren op het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2014 (Verkenning van groenblauwe diensten door agrarische natuurverenigingen)*, A&W rapport 1670, september 2011

IPO (2011) *Knelpunten door stopzetting van uitgaven nieuwe verplichtingen*. Den Haag. <http://www.ipo.nl/publicaties/knelpunten-door-stopzetting-van-uitgaven-en-nieuwe-verplichtingen-0>

Knijf, A. van der, K. de Bont, J. Jager, G. Venema *Evaluatie Bedrijfsadviesdiensten*, LEI-nota VR11-003, september 2011

Kuindersma, W., en T.A. Selnes (2008). *De stille revolutie van het ILG. Een literatuurstudie over verwachtingen, zorgen en discussiepunten vanuit rijk en provincies*. Alterra, rapport 1688, Wageningen

Ministerie van EL&I (2011). *Monitor Duurzaam Voedsel 2010*.

Noordelijke Rekenkamer. *De sociaal economische vitalisering van het Drentse Platteland*. 2011.

Noordelijke Rekenkamer. *De sociaal economische vitalisering van het Friese Platteland*. 2011.

Randstedelijke Rekenkamer. *Vitaal platteland - Leefbaarheid en sociaal-economische vitalisering van het platteland in de Randstad - Zuid-Holland*. 2011.

Roest, A. K. Oltmer, J. Jager, G. Venema, M. Voskuilen, H. Schorlemmer en V. Hendriks-Goossens (2010). *Kijk op multifunctionele landbouw; Omzet en Omvang*, Rapport 2010-064, LEI, Wageningen UR, Den Haag

Veen, M.P. van, M.E. Sanders, A. Tekelenburg, J.A. Lörzing, A.L. Gerritsen en Th. Van den Brink (2010). *Evaluatie biodiversiteitsdoelstelling 2010. Achtergronddocument bij de Balans van de Leefomgeving 2010*. Publicatienummer 500402019, Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Wageningen

Geraadpleegde websites: www.rijksoverheid.nl